

JAG HÖR INTE HEMMA BLAND VANLIGA “SVENSSONS”

PROFESSIONELLAS SYN PÅ ÅTERINTEGRERINGEN FÖR
PERSONER SOM HAR SUTTIT I FÄNGELSE

EMINA BEGIC

VERONICA BELOKOZOVSKA

JAG HÖR INTE HEMMA BLAND VANLIGA “SVENSSONS”

PROFESSIONELLAS SYN PÅ ÅTERINTEGRERINGEN FÖR
PERSONER SOM HAR SUTTIT I FÄNGELSE

EMINA BEGIC

VERONICA BELOKOZOVSKA

Begic, E. & Belokozovska, V. *Jag hör inte hemma bland vanliga “Svenssons”. Professionellas syn på återintegreringen för personer som har suttit i fängelse. Examensarbete i Socialt arbete, 15 högskolepoäng.* Malmö universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för Socialt arbete, 2019.

Syftet med arbetet är att undersöka professionellas syn på hur återintegreringen ser ut för personer som utfört kriminella handlingar och som påföljd av dessa handlingar har suttit i fängelse. För att ta reda på denna huvudfråga har det analyserats och problematiserats vilka möjligheter respektive hinder personer som utfört kriminella handlingar kan bemöta när de ska bli en del av samhället på nytt. För att besvara denna huvudfråga som forskningsområdet avser låg följande frågeställningar till grund: *Hur ser återintegreringen ut i samhället för personer som har suttit i fängelse? samt vilka möjligheter och hinder har personer som befunnit sig i kriminalitet till att återanpassa sig i samhället efter att ha suttit i fängelse?* Studiens empiriska material bygger på sex kvalitativa semistrukturerade intervjuer. I analysen finns en sammanvävning av de kvalitativa intervjuerna, kunskapsläget och våra teoretiska utgångspunkter. Resultatet visar att förutsättningarna för återintegrering kan se olika ut från individ till individ. Frivården och Krami ska främja förutsättningarna för återintegrering. Vid sidan om den professionella rollen och deras dagliga arbete finns det flera enskilda faktorer: *arbete och boende, motivation och vilja, socialt nätverk, samt den samhällssyn som finns gentemot personer som har suttit i fängelse.* Dessa faktorer kan vara viktiga som antingen gynnar eller försvårar individens återintegrering i samhället. Dock behöver inte dessa faktorer ses som vändpunkter i personens liv utan som en hjälpande hand för att inte återfalla i brott. Slutsatsen är att återintegrering handlar om en sammanvävning av olika faktorer i personens liv där samverkan mellan olika instanser, redan vid tidigt stadie, är av vikt för att främja personernas möjligheter i samhället till att kunna leva ett lagligt liv.

Nyckelord: Belastningsregister, frivården, Krami, kriminell livsstil, stigmatisering, återintegrering

I DO NOT BELONG TO THE ORDINARY “SVENSSONS”

PROFESSIONALS' VIEW OF REINTEGRATION FOR PEOPLE WHO HAVE BEEN IN PRISON

EMINA BEGIC

VERONICA BELOKOZOVSKA

Begic, E. & Belokozovska, V. *I do not belong to the ordinary “Svenssons”*. *Professionals' view of reintegration for people who have been in prison*. Degree project in social work, 15 credits. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of social work, 2019.

The purpose of the essay is to investigate the professional's view of how reintegration looks for people who have committed criminal acts and who have been imprisoned for these actions. This essay includes an analysis and a problematization of which possibilities and obstacles people who have been in prison can meet during the reintegration. To answer the main question was the research area based on the following questions: *How does the reintegration into society look for people who have been in prison? Which opportunities and obstacles can people meet after prison?* The empirical material of the study is based on six qualitative semi-structured interviews. The analysis contains an interweaving of the qualitative interviews, previous research and different theories. The result shows that the conditions for reintegration can look different from individual to individual. Frivården (The Swedish Prison and Probation Service) and Krami (a function that helps former criminals back to the labor market) works to encourage the conditions for reintegration. Besides to the professional role and their daily work, there are several individual factors: *work and housing, motivation and will, social network, and the societal view that exists towards people who have been in prison*. These factors are important and can either be of benefit or disadvantage to the person's reintegration into society. However, these factors do not need to be seen as turning points in the person's life but as a helping hand in order not to fall back into crime. The conclusion is that reintegration is about an interweaving of different factors in the person's life, where the interaction between different instances, already at an early stage, is of importance for encouraging people's opportunities in society to be able to live a legal life.

Keywords: Criminal record, The Swedish Prison and Probation Service, Krami, criminal lifestyle, social stigma, reintegration

FÖRORD

Vi vill tacka vår handledare Ingela Kolfjord som stöttat och engagerat sig i vårt arbete. Ännu ett tack till de berörda frivårdsenheterna samt Krami som valt att medverka och delta som intervjupersoner - utan Er hade det inte varit möjligt. Er medverkan har givit oss en bredare syn och fler lärdomar för hur återintegreringen kan se ut för personer som har suttit i fängelse, tack!

Innehållsförteckning

1.0 Inledning och problemformulering	6
1.1 Syfte	7
1.2 Frågeställningar	7
1.3 Avgränsning	7
2.0 De undersökta verksamheterna	8
2.1 Frivården	8
2.2 Krami	8
3.0 Kunskapsläget	9
3.1 Vårdande makt, straff och socialt arbete i frivård	9
3.2 Rapport: "Efter Muck - från anstalt till livet i frihet"	10
3.2.1 Bostad och arbete	10
3.2.2 Sociala nätverket	10
3.3 En studie om möjligheter för etablering på arbetsmarknaden	10
3.4 Kriminalvårdens studie av konsekvenserna efter ett fängelsestraff	11
3.5 Diskriminering och stigmatisering	11
3.6 Självstigma bland brottslingar: Risk- och skyddsfaktorer	12
3.7 Studier om sociala band och social kontroll	12
3.8 En studie om helhetsperspektivet och förändringar	13
4.0 Teoretiska utgångspunkter	13
4.1 KASAM	13
4.2 Stämplingsteorin	14
4.3 Stigma	15
4.4 Sociala band och självkontroll	16
4.5 Maktteori - Makt och motmakt	17
5.0 Metod	17
5.1 Förförståelse	17
5.2 Val av metod	18
5.3 Semistrukturerade intervjuer	18
5.4 Urval	19
5.5 Tillvägagångssätt	19
5.6 Analys av datainsamling	20
5.7 Arbetsfördelning	21
5.8 Forskningsetik	21
6.0 Resultat och analys	22
6.1 Professionellas roll och dagliga arbete	22
6.2 Förutsättningarna på arbets- och bostadsmarknaden	26
6.3 Det sociala nätverkets roll	29
6.4 Motivation och vilja	31
6.5 Samhällets stämpling i relation till självbild	33
6.6 Ett helhetsperspektiv	35
7.0 Slutdiskussion	36
Referenser	42
BILAGA 1	45

1.0 Inledning och problemformulering

- "Så du har ingen lägenhet?"
- "Nej, det har jag inte fått. Igår fick jag besked om att den socialassistent som jag fick kontakt med på häktet och som hade hand om boendet inte var min längre. Sedan har de hållit på att skicka runt mig och inget socialdistrikt har velat ha mig. När dem väl var tvungna att ta emot mig i en stadsdel så har de skickat runt mig från assistent till assistent istället. Och nu är jag tillbaka till den första igen, fick jag ett besked om igår. Men jag har inte fått någon tid där och jag har inte fått något besked om boende, inte någonting. Det här har varit en mycket konstig mucka. Det är ingenting som det brukar vara. På torsdag ska jag hämta mina saker på magasinet. Så jag har onsdagen att fixa någonstans att ställa dom. Det är 30 kubikmeter och det får man inte in under parkbänken direkt. Det känns ju lite konstigt ändå att veta att imorgon bitti går jag och det är eftermiddag redan. Och jag har ingen aning om vart jag ska eller vad jag ska eller hur jag ska eller vem jag ska eller någonting. Det enda jag vet är att jag ska härifrån. Jag går inte till någonting, jag går bara ifrån" (Kolffjord, 2003, s. 151).

Enligt statistik från BRÅs rapport 2015 visas det att personer som har avtjänat ett straff på mer än två och högst fyra månader eller mer än fyra och högst sex månader tenderar att återfalla i brott. Lägst återfallsfrekvens syns bland personer där strafftiden omfattade mer än fyra år, enbart 20% av dessa personer har återfallit i brott inom ett år. Mellan 2006 och 2015 har återfallsstatistiken visat på en nedgång i de flesta strafftidskategorier. Denna statistik berör både kvinnor och män som visat på en förändring och minskning i återfall av brott. Dock tenderar män att återfalla i större uträkning än kvinnor (Brå, 2015).

För att minska återfall finns kriminalvården för att fånga upp personer som ska avtjäna ett straff. Målvisionen är att kriminalvården ska anpassa förutsättningarna efter varje individs förmåga och behov med tanken att minska återfallsrisken och skapa ett lagligt liv för personen där ansvaret ligger hos den frigivne. Tanken är att individen under tiden av sitt fängelsestraff ska få möjligheter till utbildning och arbete för att känna på ett vardagligt liv som väntar på denne efter ett avtjänat straff (Kriminalvården u.å. a). Efter att ha suttit i fängelse förväntas personen som har varit dömd att bryta vanor, mönster och livsstil. Personen förväntas följa de rutiner som denne fått under fängelsetiden. Med andra ord förväntas personen som avtjänat sitt fängelsestraff att leva upp till samma skyldigheter som varje samhällsmedborgare vilket omfattar ett arbete, bostad och ett socialt liv utan kriminalitet. Att kunna bryta sin livsstil som tidigare bestått av kriminella handlingar kan vara en utmaning för den frigivne om personen inte haft andra alternativ än att tillgodose sina behov genom kriminella handlingar (Berman & Farbring, 2010).

Personen som suttit i fängelse förväntas bemöta arbetsmarknaden men arbetsgivaren kan bemöta den frigivne på ett annorlunda sätt än en icke-dömd. Arbetsgivare kan idag tendera till att kräva belastningsregister i större utsträckning av arbetssökande. Den enskilde kan genom tillsägelse av arbetsgivaren begäras att lämna in ett belastningsregister. Konsekvensen av detta kan bli att personer som har begått brott blir mindre attraktiva för arbetsmarknaden. Forskning visar att år 2003 begärdes omkring 133 000 utdrag av belastningsregister från polisen inom olika branscher på arbetsmarknaden. År 2016 låg siffran på 1 050 000 belastningsutdrag. Forskningen tyder på att

arbetsgivare lägger en stor betydelse på om det i belastningsregistret förekommer ett brott eller inte, exempelvis inom människobehandlande arbeten. Detta visar att personen fortfarande kan bli dömd för tidigare handlingar trots att personen redan har avtjänat sitt straff (Håkansson, 2017).

Att inte vara lika attraktiv på arbetsmarknaden på grund av tidigare handlingar är en form av diskriminering. För personer som har begått tidigare kriminella handlingar sker diskriminering på både en individuell- och samhällsnivå. Diskriminering innebär att den person som avtjänat ett fängelsestraff inte har samma förutsättningar och blir åtskild från personerna i samhället som inte tillhör denna grupp. Att bli diskriminerad och inte känna sig som en del av samhället kan leda till konsekvenser där personen känner sig mindre värd och isolerad vilket påverkar personens möjligheter och utveckling i negativ bemärkelse. För att minska risken för denna destruktiva utveckling är det sociala nätverket för personer som har avtjänat ett straff av stor betydelse. Om inte detta sociala nätverk finns kan chanserna till att återfalla till gamla mönster bli större, då personer som avtjänat ett straff inte kan ha svårt att se sig som värdiga att göra något annat än att fortsätta utföra kriminella handlingar (Scott, 2010).

1.1 Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka professionellas syn på hur återintegreringen ser ut för personer som utfört kriminella handlingar och som påföljd av dessa handlingar har suttit i fängelse. För att ta reda på denna huvudfråga kommer det att analyseras och problematiseras kring vilka möjligheter respektive hinder personer som utfört kriminella handlingar kan bemöta när de ska bli en del av samhället på nytt.

1.2 Frågeställningar

För att kunna fullfölja studien kommer nedanstående frågeställningar att finnas till grund. Vi har valt att utgå från professionellas perspektiv för att besvara följande frågeställningar:

- Hur ser återintegreringen ut i samhället för personer som har suttit i fängelse?
- Vilka möjligheter och hinder har personer som befunnit sig i kriminalitet till att återanpassa sig i samhället efter att ha suttit i fängelse?

1.3 Avgränsning

I denna uppsats ligger fokus på personer som suttit i fängelse. Vid avtjänande av ett fängelsestraff finns möjlighet till villkorlig frigivning. Villkorlig frigivning innebär att personen har avtjänat $\frac{2}{3}$ av ett fängelsestraff. Personen har efter frigivningen en prøvotid som motsvarar den tid som är kvar av straffet. Dock omfattar prøvotiden alltid minst ett år (Kriminalvården u.å. b). Anledningen till att villkorligt frigivna personer också är i fokus är för att dessa personer har suttit i fängelse. Detta innebär att dessa personer efter fängelsetiden måste återintegreras i samhället, även om de är villkorligt frigivna.

De professionella som ligger till grund till denna undersökning arbetar inom frivården samt inom verksamheten Krami. Fokus i detta arbete har lagts på det professionella synsättet av den anledningen att professionella besitter en annan insyn och kunskap om hur återintegreringen kan se ut för personer som har suttit i fängelse.

2.0 De undersökta verksamheterna

2.1 Frivården

Frivården är en verksamhet som omfattar både kontroll och stöd för personer som blivit dömda. Klienterna som kommer i kontakt med frivården är antingen villkorligt frigivna, har skyddstillsyn, samhällstjänst eller övervakas med hjälp av fotboja, eller har avtjänat ett fängelsestraff. Frivården arbetar med att planera personens straff utifrån så kallade verkställighetsplaneringar. Dessa verkställighetsplaneringar omfattar vilka insatser som anses vara av vikt för att klienten inte ska återfalla i brott eller missbruk. Dessutom innehåller verkställighetsplaneringar olika förberedelser som anses vara av vikt då personen ska ut i frihet igen. Detta är något frivården gör för alla personer som är dömda, även för de personer som är dömda till fängelse. Frivårdshandläggare kan avgöra om personen måste ingå i ett behandlingsprogram som kan även vara en del av domen. Behandling finns på individ samt gruppnivå (Kriminalvården u.å. c).

Inom frivården finns det professionella övervakare som ska ge stöd men även se till att domen personen fått verkställs. Dessa professionella övervakare är frivårdsinspektörer men benämns även som handläggare och som blir tilldelade olika klienter. Utöver dessa professionella övervakare finns det lekmanövervakare, vilket innebär människor som frivilligt ställer upp som övervakare utanför kontorstid. Det är den professionella övervakaren, alltså frivårdsinspektören/handläggaren, som avgör om personen är i behov av en lekmanövervakare. Om det är så att personen är i behov av en lekmanövervakare är det frivårdsinspektören som bestämmer hur kontakten med lekmanövervakaren ska se ut (Kriminalvården u.å. d).

2.2 Krami

Verksamheten Krami startade i Malmö år 1980. Anledningen till varför verksamheten grundades var på grund av att på ett bättre sätt kunna hjälpa och arbeta med personer vars bakgrund har inneburit kriminella handlingar och/ eller en bakgrund inom missbruksvärlden (Krami, u.å. a).

Verksamheten Krami har sin inriktning mot personer, både kvinnor och män, som är 18 år eller äldre. Krav som Krami har för att personer ska få vara delaktiga är att personerna ska ha en vilja till förändring, d.v.s. ett liv utan kriminalitet och missbruk. Att personerna har ett ordnat boende och är drogfria är även ett måste för deltagande. Personerna ska även ha en vilja och en motivation till att påbörja en utbildning eller ta ett arbete. Det är frivilligt att delta i Krami (Krami, u.å. a). Personerna som Krami arbetar med är människor med eller utan underhållsbehandling, de som sitter i fängelse för utslussning i form av utökad frigång, de som är dömda till skyddstillsyn samt de personer som är villkorligt frigivna (utdrag ur intervju med Krami).

Krami har ett samarbete med Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och kommunen. Detta samarbete ska hjälpa och stötta deltagarna ut på arbetsmarknaden. Informationen om att Krami finns kan komma från vilken person som helst, men däremot är det endast Kriminalvården, socialtjänsten samt Arbetsförmedlingen som kan rekommendera eller besluta om att en viss person ska starta sin kontakt med Krami. En planering görs tillsammans med deltagarens respektive part som finns i deltagarens nätverk. Krami ger möjligheten till sociala aktiviteter inom verksamheter men likaså utanför verksamheten (Krami, u.å. a).

Krami ger klienten en vägledningskurs. Denna kurs förbereder personen inför etableringen på arbetsmarknaden. Denna kurs består av *kompetensinventering, en genomgång av de sociala färdigheter som är nödvändiga att ha på arbetsmarknaden, samt att deltagaren får prata om vilka strategier respektive hinder denne har för att uppnå sitt mål*. Deltagaren blir vanligtvis erbjuden praktikperiod hos en arbetsgivare. Denna praktik kan leda till en anställning i kortare eller längre sikt. Vid anställning finns det fortfarande möjlighet till stöd av Krami. Detta gäller både deltagaren men även arbetsgivaren. Anledningen till detta är för att uppnå målet som Krami står för nämligen "Finna, få och framförallt behålla arbetet". Vägledning finns både i grupp och individuellt (Krami, u.å. a).

3.0 Kunskapsläget

I detta avsnitt kommer tidigare forskning kring återintegrering av personer som avtjänat ett straff att presenteras. Den tidigare forskningen berör återintegrering på nationell och internationell nivå.

3.1 Vårdande makt, straff och socialt arbete i frivård

I avhandlingen *Istället för fängelse? – en studie av vårdande makt, straff och socialt arbete i frivård* (2001) skriver Svensson om den bristande forskning som finns om frivården inom kriminalvården samt samarbetet med andra aktörer. Kvalitativt tillvägagångssätt i form av intervjuer finns till grund för studien (Svensson, 2001).

Svensson (2001) lyfter klienternas uppfattning om handläggarna och arbetet inom frivården. I studien förekommer det att klienter oftast saknar kunskap om vilket uppdrag frivården egentligen har. Enligt vissa betraktas frivården ha samma funktion som socialtjänsten medan andra inte förstår vad övervakning går ut på och vad syftet är. Klienterna i studien ser sig själva som passiva i förhållande till frivårdsinspektörerna av den anledningen att klienterna förväntas bete sig i linje med frivårdens tillsägelser/förväntningar. Studien betonar att klienterna har en uppfattning om att frivårdsinspektörerna aktivt söker efter fel som bör åtgärdas, ett exempel är missbruk. I kontakt med övervakare hade klienterna en bild om att övervakning skulle betyda struktur, kontroll samt mindre frihet. Klienternas bild av övervakning har förändrats då klienterna märkt att övervakare inte har kontroll i någon större utsträckning. Detta kan leda till att klienterna kan göra hur de själva önskar (Svensson, 2001).

Dock har denna "bristande" kontroll lett till att klienterna inte fått en negativ syn på varken övervakarna eller frivården i sig. Forskningen visar istället på att klienterna är positivt ställda till första mötet med frivården. Detta har lett till att rollen som klient respektive övervakare inte varit lika tydlig för klienten. Dock kan inställningen till övervakare variera om klienten känner andra personer som också blivit tilldelade en övervakare eller inte. Om inte, kan klienten tendera att undvika att nämna kontakten med frivården för omgivningen. I vilken utsträckning klienten väljer att träffa övervakaren har en betydelse för hur relationen mellan klient och övervakare blir. Men även vilken mening klienten ser med övervakarens roll. Studien visar att de som har mindre kontakt med sin handläggare eller övervakare har en annan och sämre syn på frivårdens arbete samt arbetets innebörd och värde. Däremot anser klienterna som träffar sin

övervakare i större utsträckning att deras arbete har ett syfte och en mening. Enligt Svensson (2001) är det viktigt att nämna att det är frivårdsinspektören som avgör hur övervakningen ska ske. Detta beslut kommer i sin tur att ha en avgörande roll för hur klienten upplever frivården (Svensson, 2001).

3.2 Rapport: "Efter Muck - från anstalt till livet i frihet"

En studie av Ann-Marie Begler och Stina Holmberg (2001) vid Brottsförebyggande rådet syftade på att undersöka frivårdens arbete för att främja möjligheter och återintegrering i samhället av personer med villkorlig frigivning. I studien ingick en grupp på 95 personer och pågick under cirka sju månader. Undersökningen omfattade personernas situation en månad innan den villkorliga frigivningen till sex månader efter frigivningen. Varje person skulle få en individuell behandlingsplan som berörde följande områden: bostad, sysselsättning, ekonomi, fysisk och psykisk hälsa, missbruk, socialt kontaktnät och fritid. Denna behandlingsplan skulle följas upp under studiens gång (Begler & Holmberg, 2001).

3.2.1 Bostad och arbete

Studien visade förbättring gällande klienternas bostadssituation. Denna förbättring var synlig då drygt bara en femtedel hade ett boende vid frigivning. Resterande personer hade ingen klar bild hur deras bostadssituation kommer att se ut vid frigivning. Efter sex månaders uppföljning hade 40 % eget boende. Bostadslösheten låg på 7% och resterande personer hade ordnat något slags av boende. Dock visade studien ett tydligt missnöje bland klienternas sysselsättning både före och efter frigivning. Efter sex månader hade en femtedel någon form av arbete, medan arbetslösheten låg på 29%. Den vanligaste försörjningskällan bland klienterna var socialbidrag, och kunde i vissa fall kombinera bidraget med annat, exempelvis: arbete, svartarbete, kriminalitet eller stöd av anhörig. I vissa fall var det tydligt för handläggarna att vissa personer fortfarande försörjde sig genom kriminella handlingar (Begler & Holmberg, 2001).

3.2.2 Sociala nätverket

Innan frigivning hade personerna angett att kontakten med det tidigare kriminella umgänget skulle minska efter frigivning. Dock visade studien att många fallit tillbaka till gamla mönster efter sex månader. Enligt studien hade drygt en tredjedel ett icke-kriminellt umgänge. Bland klienternas övriga sociala nätverk var kontakten med barnen mest synlig, då ungefär en fjärdedel bodde med sina barn. Dock var kontakten med syskon och övrig släkt bristande. Handläggarnas kontakt hade inte större kontakt med klienternas sociala nätverk, en femtedel av handläggarna saknade kännedom om klienternas sociala relationer. Drygt 40% av klienterna tycktes inte behöva hjälp med detta område, och av denna anledning visade studien på att kriminalvården tog avstånd och var mindre delaktiga i detta område (Begler & Holmberg, 2001).

3.3 En studie om möjligheter för etablering på arbetsmarknaden

En studie har gjorts om hur möjligheterna på arbetsmarknaden för personer som har utfört kriminella handlingar ser ut. Denna studie är genomförd av Graffam, Shinkfield och Hardcastle (2008) där de har studerat fyra gruppers attityder angående tidigare kriminellas möjligheter på arbetsmarknaden. De fyra grupperna som studerades var arbetsgivare, anställda på arbetsförmedlingen, anställda på socialtjänsten samt personer som tidigare har varit fångar. Studien valdes att delas upp i tre delar. Den första delen av studien handlade om frågor kring om

arbetsgivaren kom till att påverkas av vilken typ av brott individen hade begått och om detta då påverkade arbetsgivarens syn på individen. Den andra delen av studien handlade om frågan kring vilka egenskaper som arbetsgivaren krävde för att en person skulle anses som lämplig för arbetet. Den sista delen handlade om grunden för en anställning där det viktigaste är individens kunskaper. En person som har utfört kriminella handlingar visade sig i studien ha annorlunda förutsättningar på arbetsmarknaden. Av totalt fem grupper hamnade personen som tidigare hade utfört kriminella handlingar på en fjärde plats att kunna få ett arbete och ha kvar det. Gruppen, personer som tidigare har utfört kriminella handlingar, var en av fem grupper där de andra resterande grupperna bestod av personer med andra problem i form av kroniska sjukdomar, funktionsvariationer (intellektuellt och fysiskt) samt individer med kommunikationssvårigheter. Studien visade även att det fanns bättre förutsättningar samt möjligheter på arbetsmarknaden för personer som hade ett mål att bryta den kriminella livsstilen, starta ett nytt liv samtidigt som de hade medverkat i vissa behandlingsprogram (Graffam m.fl., 2008).

3.4 Kriminalvårdens studie av konsekvenserna efter ett fängelsestraff

Sarnecki och Sivertsson (2013) skriver om en studie vars syfte var att undersöka vilka konsekvenser fängelsedömda individer upplevde efter avtjänat straff. Sammanlagt hade 19 intervjuer genomförts, urvalet omfattade en kvinna och resterande 18 var män. Resultatet visade tydliga svårigheter hos intervjupersonerna att på ett lagligt sätt få ekonomin att fungera vilket hänger samman med både boende och arbete. Studien visade svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, där en tydlig faktor var deras brottsregister. Det har även framkommit att personer pga. sitt fängelsestraff blivit av med sitt arbete. Det fanns även en stark misstro gällande boende, där intervjupersonerna antingen fått provkontrakt eller tvingats flytta med familjen då grannarna haft en misstro gentemot dem. Resultatet visade att intervjupersonerna behandlades med misstänksamhet trots att det gått flera år efter det avtjänade straffet, ett exempel är polisens fortsatta övervakning. Det sociala nätverket hade också påverkats i negativ utsträckning. Relationen med barnen hade blivit sämre, och familj och släkt hade tagit avstånd då de kände skam och besvikelse (Sarnecki & Sivertsson, 2013)

3.5 Diskriminering och stigmatisering

I en studie utförd av Chui & Cheng (2013) undersöktes hur diskriminering och stigmatisering upplevdes bland 16 tidigare fängslade unga män från Hong Kong som hade avtjänat ett straff och varit fria i sex månader. Männerna hade varit dömda till olika långa fängelsestraff - från sex månader till fem år. Studien grundade sig i ett kvalitativt tillvägagångssätt då forskarna ansåg att halvstrukturerade djupintervjuer var lämpligaste metoden för att få öppna och ärliga svar angående deras känslor och upplevelser. Två frågor som omfattande studien var: *"Har du någonsin upplevt att du behandlats orättvist efter din frigivning från fängelset?"* samt *"Känner du att du vill berätta om ditt förflutna för andra personer?"* Resultatet visade att diskriminering var något alla intervjupersoner upplevt, speciellt på arbetsmarknaden. 11 av 16 intervjupersoner ansåg att det var svårt att byta livsstil och skaffa sig en legal sysselsättning, detta för att arbetsgivarna tenderade att avvisa dem pga. deras förflutna. Intervjupersonerna hade bara sig själva att förlita sig på. Anledningen till detta var bristande kontakt med familj och släkt redan innan fängelsetiden, vilket innebar en press för dem då de inte hade någon nära att vända sig till. Deltagarna upplevde även en annan attityd från

vänner - många tog avstånd och kontakten emellan blev i en allt mindre utsträckning. Resultatet visade även på att deltagarna hade en negativ syn på sig själva. Åtta av deltagarna ansåg sig som sämre och inte lika värdefulla som personer som inte hade ett brottsregister. Detta ledde till svårigheter för deltagarna att integrera med andra människor då deras negativa självbild skapade en misstro för andra personer. Deltagarna ansåg sig inte som önskvärda vilket har en negativ påverkan på deras identitet samt på deras återintegrering i samhället, då de kände att omgivningen inte gav dem en ärlig andra chans. Detta är enligt forskarna något som samhället måste arbeta med på flera olika aspekter (Chui & Cheng, 2013).

3.6 Självtigma bland brottslingar: Risk- och skyddsfaktorer

En studie genomförd av Moore m.fl. (2018) syftade på att undersöka risk- och skyddsfaktorer av självstigmatisering. Ett longitudinellt tillvägagångssätt låg till grund för studien. I urvalet deltog 111 män och undersökningen pågick mellan år 2008–2010. Resultatet visade att det fanns deltagare som delade och accepterade omgivningens stereotypiska bild av kriminella och förväntade sig att bli diskriminerade. Många accepterade dessa stereotyper och självstigmatiserade sig. Dock visade studien på att hur man ser på sig själv och andra beror till större del på vilken personlighet man har. Forskarna kunde dra en slutsats att deltagarna som visade på låg självkänsla, psykisk ohälsa samt antisociala egenskaper lättare accepterade stereotyper om brottslingar och stigmatiserade sig själva (Moore m.fl. 2018).

3.7 Studier om sociala band och social kontroll

En studie har gjorts av sociologerna Laub och Sampson (1993) angående de sociala bandens och den sociala kontrollens roll. Studien har utförts på 1000 deltagande män, där 500 av de som deltog inte hade utfört några kriminella handlingar och de 500 andra hade utfört kriminella handlingar. Syftet var att undersöka om det fanns några likheter mellan dessa två grupper. Utifrån en undersökning av människors livsberättelser kom sociologerna fram till att en betydelsefull del till individens vilja att återintegrera sig till samhället är de sociala banden samt den sociala kontrollen. Laub och Sampson pratade om svaga sociala band och svag social kontroll. Om individen har svaga sociala band samt svag social kontroll blir det svårare för individen att återintegrera sig till samhället, d.v.s bryta den kriminella banan. Det som kan hända är att individen åter och åter faller tillbaka i kriminalitet, vilket kan bero på att individen inte känner att hen hör till i samhället eller kan identifiera sig med samhället. Sociologerna pratade även om starka sociala band och en stark social kontroll. För att bryta den kriminella banan och förändra sin livsstil är det viktigt att ha starka sociala band samt stark social kontroll eftersom detta ger individen en större motivation till att förändra sitt liv. Att individen har sociala kapital, exempelvis ordnar ett arbete eller inleder ett föräldraskap/äktenskap kan leda till att denne börjar leva ett liv utan kriminalitet, enligt Laub och Sampson. Vilka man umgås med har enligt sociologerna även en betydelse för individens förändring. Individens process mot en förändring för ett liv utan kriminalitet beror mycket på om umgänget också begår kriminella handlingar eller har en laglig livsstil (Laub & Sampson, 1993).

I likhet med ovanstående studie har Rydén-Lodi (2008) forskat kring vikten av att ha ett stödjande nätverk. Resultatet visade även här på att personerna som fortsatte umgås med personer som begick brott tenderade att stanna kvar i samma mönster. Risken med detta är att personen kan skapa en avvikande identitet och endast

känna sig accepterad av likasinnade. Forskaren menar också att de individer som i tidigt skede kunnat lämna den kriminella livsstilen har haft bättre uppväxt och stadigare relation till föräldrar som visat engagemang i deras utbildning, än de som fortsatt på den kriminella banan (Rydén-Lodi 2008) Samma forskare har tillsammans med två andra forskare genomfört en tidigare studie. Resultatet visade att personerna som ingick i studien hade begått sitt första brott mellan 5 till 31 års ålder. Anledningen till brott berodde på antingen spänning eller pengar. I urvalet var det även vanligt att drogmisbruk var förekommande. Personer som återföll i brott flertal gånger hade blivit dömda för andra brott tidigare. De personer som valde att lämna den kriminella karriären såg värdet i sina närstående relationer istället (Rydén-Lodi m.fl., 2005).

3.8 En studie om helhetsperspektivet och förändringar

I Carlssons avhandling (2014) diskuteras det kring vilka faktorer som kan ligga till grund för att en person ska kunna bryta den kriminella banan. Helhetsperspektivet är, enligt Carlsson, viktigt här för att kunna förstå individens handlingar. Carlsson utförde intervjuer med personer som tidigare hade begått kriminella handlingar för att få reda på de bakomliggande faktorerna till deras förändring. I sin avhandling skriver Carlsson att ungdomsbrottsligheten handlar mer om status och gemenskap medan brottslighet i vuxenlivet bidrar till social exkludering och marginalisering. En person som har begått kriminella handlingar tenderar att se livets fördelar och nackdelar med kriminaliteten. Dessa fördelar kan handla om strävan efter stabilitet, ett familjeliv samt ett arbete. Detta är inte vändpunkter i personens livsstil utan en hjälpande hand för att bryta den destruktiva livsstilen. Det krävs fler aspekter för att personen ska kunna komma ur den kriminella banan, exempelvis är strukturella möjligheter samt resurser av betydande vikt. Helhetsperspektivet handlar om flera förändringar som möter varandra som kan leda till bättre rutiner och självbild hos den person som begått kriminella handlingar. Med detta menas att alla förändringar är av vikt och inte endast en specifik förändring och det är först när man sammanvävt dessa förändringar som man kan förstå personen som tidigare har begått brott (Carlsson 2014).

4.0 Teoretiska utgångspunkter

4.1 KASAM

Känsla av sammanhang (KASAM) är ett synsätt inom det salutogena perspektivet som grundades av Antonovsky (1979). Teoretikern ville med KASAM förklara hur människan handskas med motgångar och oönskade situationer. Antonovsky menade att människan kunde hantera livets nedgångar bättre om denne hade högre känsla av sammanhang. För att förstå en person i sin helhet behöver man överväga tre komponenter som, enligt Antonovsky, kommer avgöra hur man hanterar och klarar av olika situationer som man utsätts för (Antonovsky, 2005) Definitionen av KASAM är: *Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man ska kunna möta de krav som dess stimuli ställer på en finns tillgängliga, (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang.* (Antonovsky, 2005, s. 46)

De tre komponenterna för att mäta KASAM är:

Begriplighet är det begrepp som förklarar hur en person uppfattar en specifik situation utifrån inre och yttre stimuli som denna situation medför. Detta innebär att en hög grad av begriplighet hos en person gör att de stimuli som personen bemöter i olika situationer anses som förutsägbara. Även i överraskande situationer kan personen strukturera och förklara dessa händelser på ett begripligt sätt (Antonovsky, 2005).

Hanterbarhet är en annan komponent som omfattar människans olika resurser för att kunna handskas med en situation. Dessa resurser finns inom personen men även i personens omgivning som kan vara behjälpliga till att människan kan klara av olika situationer som denne utsätts för. Ett exempel kan vara närstående personer i det sociala nätverket. Personer med högre hanterbarhet är inte rädda för livets utmaningar, och ser inte sig själv som ett offer för påfrestande situationer som kan uppstå i livet. Personerna besitter även strategier för att gå vidare i livet efter olyckliga situationer, och lever inte kvar i det som hänt (Antonovsky, 2005).

Meningsfullhet betraktas som en emotionell- eller motivationskomponent (Gassne, 2008). Meningsfullhet syftar på i vilken utsträckning personen anser att livet har en mening. Att de nedgångar som personen utsätts för är värda att ta sig igenom, eftersom personen ser ett större värde i livet och låter inte problemen omfatta livet som helhet (Antonovsky, 2005).

En person kan ha olika grader av dessa komponenter som samspelar med varandra. Enligt Antonovsky behöver inte en hög känsla av begriplighet per automatik betyda att personer klarar motgångar på ett bra sätt. Detta för att personen i frågan kan ha bristande resurser hur denne ska gå tillväga, alltså låg hanterbarhet. Det är här meningsfullheten blir av betydande roll, då den avgör i vilken riktning eller på vilket sätt personen ser på utmaningen - antingen i positiv eller negativ bemärkelse (Antonovsky, 2005).

4.2 Stämplingsteorin

Stämplingsteorin menar att avvikelser bildas i samspel mellan en person som avviker från samhällets normer samt regler och en person som inte avviker från detta. De personer som har ett avvikande beteende från samhällets normer och regler anses som avvikande av människor som följer samhällets riktlinjer. Ett exempel för ett stämplingsteoretiskt åtagande är att fängelset bidrar och leder till att det skapas en kriminell identitet hos flera personer än vad det botar. De brottsliga handlingar som görs anses som sociala konstruktioner vilket omfattar samhällets syn på vad brott och brottsliga handlingar innebär. Lagboken finns till grund för att bedöma vilka handlingar som anses som brottsliga samtidigt som tidsandan och samhällets värderingar på vad som är moraliskt och omoraliskt också är av betydelse (Lilly, m.fl., 2011).

Enligt Becker (2006) är det inte personens egenskaper som leder till en avvikande handling utan det är istället samhällets olika regler samt normer som gör att en individ blir klassad som en avvikare. Det avgörande för i vilken utsträckning individen kommer att stämplas som avvikare beror på regeln man bryter mot. Det är som sagt själva graden på brottet som kommer vara avgörande för hur samhället kommer att se på individen. Skillnad ses t.ex. på en individ som har rånat en bank och en individ som har betett sig olagligt i trafiken (Becker, 2006).

Det finns även vissa forskare som förnekar kriminalitet och betonar att det enbart finns handlingar som är mer önskvärda än andra. Det är samhället som väljer att bedöma dessa icke-önskvärda handlingar som kriminella handlingar. Denna syn grundar sig i samhällets värderingar som tidigare nämnt (Lilly, m.fl., 2011).

Inom stämplingsteorin omfattas kriminella handlingar av två begrepp - primär avvikelse respektive sekundär avvikelse:

Den primära avvikelser handlar om när en person ägnar sig åt handlingar som anses som avvikande. Den avvikande personen är omedveten kring normerna i samhället och detta eftersom personen inte har någon kunskap angående vilka normer som råder i samhället. Detta kan i sin tur leda till att personen inte ser sig själv som avvikare utan som en tillfällig avvikare som inte än har fått en reaktion från samhällets sida angående beteendet (Lilly, m.fl., 2011).

Sekundär avvikelser innebär att samhället har upptäckt och reagerat på personens avvikande beteende. Individerna är medvetna om de normer som råder i samhället men bryter ändå mot dessa. Personens liv förändras drastiskt efter att samhället har reagerat på det avvikande beteendet och som i sin tur kanske har lett till att personen blivit dömd eller satt i fängelse. Efter samhällets reaktion ökar risken till att personen med det avvikande beteendet börjar se sig själv som kriminell och avvikare, även så kallat självuppfyllande profetia. Stämplingsteorin har sin grund i hur identitet skapas i samspel med andra som i sin tur påverkar personens egna självbild (Lilly, m.fl., 2011).

4.3 Stigma

Erving Goffman (2011) lyfter begreppet stigma. Begreppet omfattar de egenskaper och beteende hos en person som omgivningen bedömer som oönskade och socialt avvikande. Stigma kan omfatta synliga kroppsliga attribut, men även karaktärsdrag. Enligt författaren är en person som besitter ett stigma inte fullt mänsklig, då denne avviker från vad samhället bedömer som "normalt". I samspel med andra finns det förväntningar och osagda krav som människor ska känna till och leva upp till, och när en person inte gör det i relation till andra kan människor stigmatisera personen och se denne som avvikande. Goffman (2011) skriver att människan har olika identiteter. Den faktiska identiteten är personens ursprungliga identitet samtidigt som det i samspel med andra människor uppstår en tillskriven identitet som omfattar olika förväntningar som omgivningen har på en i sociala sammanhang (Goffman, 2011).

Striden mellan den egna identiteten i relation till den tillskrivna identiteten kan leda till att personen isolerar sig själv då denna identitetskris kan göra att personen inte känner samhörighet till samhället. Denna stigmatisering som personen upplever av samhället kan göra att denne söker sig till andra personer som upplever samma stigmatisering. Konsekvensen av detta blir en uppdelning som leder till en "vi och dem" känsla, då personer som ses som socialt avvikande diskrimineras och nekas av andra utifrån samhällets normer och värderingar. Stigmatisering kan bidra till att personen accepterar de tillskrivna egenskaperna från samhället som en del av sin faktiska identitet. Detta betonas som en självuppfyllande profetia - att personen ser sig själv genom samhällets lins och kan fastna i ett avvikande mönster. Detta innebär att personen som upplever stigmatiseringen kan utveckla en nedlåtande och negativ attityd och syn gentemot sig själv och andra, vilket kan ha en negativ påverkan på personens självbild.

Anledningen till denna dåliga självbild är att personen känner sig ovärdig och osäker i sociala sammanhang (Repstad, 2005).

Goffman (2011) skriver att stigmatiserade personer försöker passa in i sociala sammanhang och att detta skapar en moralisk karriär. Denna karriär har olika mönster. Ett mönster förklarar hur en person som betraktats som "normal" under en viss period övergår till att ses som stigmatiserad. Den stigmatiserade personen måste godta nya attityder i negativ bemärkelse, då omgivningen klassat denne som avvikande. Detta kan vara svårt för individen i fråga, då denne alltid sett sig själv som normal. Ytterligare ett mönster omfattar de individer som exempelvis ändrat sin livsstil utifrån samhällets normer och riktlinjer. Detta innefattar både personer som ses som avvikare och icke-avvikare (Goffman, 2011).

4.4 Sociala band och självkontroll

Lilly m.fl. i boken *Criminological theory: context and consequences* (2011) refererar till teoretikern Hirschi som menar att tidigare forskare hade lagt sitt fokus på fel fråga, nämligen: varför begår människor brott? Teorierna som besvarade denna fråga hade enligt teoretikern inte beskrivit förklaringen till en persons motivation bakom sina brottsliga handlingar. I Hirschis teori om sociala band låg fokus på att istället besvara frågan: varför är det inte ännu fler som ägnar sig åt brottslighet? Svaret enligt forskaren grundar sig i att människan utvecklat flertal sociala band till samhället. Anknnytning, åtagande, delaktighet och övertygelse är fyra sociala band som Hirschi talade om. Anknnytning omfattar betydelsefulla personer som människan har i sin närhet och har utvecklat ett band till. Dessa personer kan genom sina förväntningar på människan påverka personens handlingar och tanke sätt. Åtagande syftar på diverse åtaganden som personer har till samhället. Detta genom arbete, utbildning, eller liknande. Dessa skyldigheter ställer krav och förväntningar på människan. Dessa krav och förväntningar som ställs på individer hjälper dem till att stå emot brottsliga handlingar eftersom konsekvensen annars kan leda till utanförskap. Delaktighet innebär att man som individ känner sig delaktig i samhället, exempelvis att man deltar i någon fritidsaktivitet eller är med i en föreningsverksamhet. Denna delaktighet ingår i de sociala banden man utformat till samhället. Övertygelse är ett annat band och står för att personen är positivt inställd till samhällets lagar. Samhället har lyckats övertyga personen att lagarna är rätt och värdiga att följa. Syftet med lagarna är för personen förståndigt och acceptabelt. Hirschi menar att risken till att begå brottsliga handlingar minskar då individen känner sig som en del av det lagliga samhället. En person som har utformat dessa band till samhället värdesätter gemenskapen och etableringen som i sin tur kan minska risken till kriminella handlingar (Lilly, m.fl., 2011).

Hirschi har senare gjort justeringar i sin teori och övergått till att betona betydelsen av självkontrollen hos en person. Hirschi har tillsammans med Gottfredson utvecklat synsättet. I detta fall anses inte de sociala banden ha avgörande roll för om en person begår kriminella handlingar eller inte, utan handlar snarare om människans självkontroll. En person med låg självkontroll har större risk att ägna sig åt kriminella handlingar. Yttrandet i denna låga självkontroll omfattas av att personen tänker kortsiktigt och är benägen i att ta olika risker som tillför spänning. Hirschi menar att denna bristande självkontroll inte var genetiskt utan hade sin grund i vilken betydelse närstående relationer har haft för personen. Personer som haft närstående som visat omsorg har lättare att motstå frestelser, och kan lyckas i livet på flera fronter, t.ex. arbete och utbildning

(Lilly, m.fl., 2011).

4.5 Maktteori - Makt och motmakt

Vi har valt att använda oss av olika maktbegrepp som en del av vår teoretiska utgångspunkt, då vi anser att det är av relevans eftersom syftet är att studera olika hinder och möjligheter för personer som begått kriminella handlingar.

Enligt Foucault (2002) uppstår makt i interaktion med andra. Det betyder inte att en person besitter mer makt, utan att makt uppstår per automatik i samband med ett socialt sammanhang - makt ses som en del av kontexten. Det är det specifika sammanhanget som kan utveckla olika maktrelationer som människor ingår i, och tar del av olika maktpositioner som omfattar både individ- och samhällsnivå. Alla människor ser olika på makt och dess innebörd, och det är därför makt uttrycks på olika sätt av människor. Det är av samma anledning som människor reagerar olika på maktutövande. I samband med att makt uppstår i ett socialt sammanhang uppstår det även motmakt. Dessa maktaspekter är beroende av varandra, annars hade inte makt varit i betydelse om inte motstridiga krafter hade funnits med i samspelet (Foucault, 2002). Motmakt kan ses som en reaktion på någonting som en person upplever som orättvist maktutövande. Personen som uttrycker motmakt i en relation kan betraktas som "problematisk" då personen uttrycker en motvilja gentemot maktutövaren. Ett annat begrepp som betonas i relation till makt är vanmakt. Vanmakt innebär en känsla av maktlöshet. Denna känsla kan uppstå i en relation med en klient, i vårt fall handlar det om personer som har suttit i fängelse, där den professionella vill tro att personen kommer att lyckas men ser många hinder på vägen. Detta leder till att svårigheterna som den professionella ser är större än chanserna att klienten ska lyckas. Den professionella vill tro, men ser endast misslyckande och ingen mening med behandling (Thorsén, 2016).

Strukturell makt är en form av makt som ligger på samhällsnivå och bestämmer över människor villkor för vilka beslut och handlingar människan har möjlighet till att genomföra. Den strukturella makten avgör hur stort inflytande människan har i samhället samt vilka skyldigheter respektive rättigheter människan har. Den strukturella makten kan ofta komma att förknippas med strukturell diskriminering. Denna diskriminering kan ske på flera aspekter, exempelvis arbetsmarknaden, bostadsmarknaden där möjligheterna för utsatta grupper i samhället är begränsade (Thorsén, 2016).

5.0 Metod

I metodavsnittet kommer vi att lyfta val av metod, vår förförståelse kring vårt forskningsområde, urval, tillvägagångssätt, hur datainsamlingen analyserades. Vi kommer även att göra metodiska överväganden kring vår metod, samt redogöra för etiska forskningsaspekter.

5.1 Förförståelse

Innan vi började skriva arbetet hade vi en förförståelse i form av delade meningar på så sätt att vi båda antog att återintegreringen såg olika ut för varje person, där vissa lyckades bättre än andra. Vi har å ena sidan sett på kriminalitet som en helhet, där alla som suttit i fängelse ingått i samma kategori. Men å andra sidan har vi haft en reflektion om att graden av brott avgör hur man ser på individen och dess möjligheter och hinder i samhället. Dessa fördomar eller förutfattade

meningar har vi varit kritiska till och haft en tanke om att det grundar sig i samhällets normer och syn på kriminalitet. Dock är vi medvetna om vår blivande professionella roll som socionomer, och vilket ansvar vi egentligen kommer att ha i förhållande till människor som begått olika kriminella handlingar, där av vikten att bemöta alla på ett likvärdigt sätt. Vår medvetenhet och förståelse kring ämnet baseras på den vetenskapliga kunskap i form av teorier som vi fått under socionomutbildningen, men också på vår samhällssyn. Denna samhällssyn är präglad av den kunskap utbildningen gett oss men också de sociala konstruktioner som finns i samhället på en strukturell nivå, vilket vi är medvetna om samt kritiska till. Därför anser vi att det är viktigt att betona tankarna som fanns innan uppsatsskrivningen (se i Aspers 2011).

5.2 Val av metod

Vårt syfte med uppsatsen är att undersöka hur återintegreringen ser ut för personer som begått brott och avtjänat ett fängelsestraff. Utgångspunkten är professionellas synsätt kring vilka möjligheter respektive hinder människor som har suttit i fängelse har för att bli en del av samhället igen. Vi har valt att utgå från en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer för att besvara vårt syfte och frågeställningar. Anledningen till varför vi valde kvalitativ metod som underlag var för att få en bredare överblick samt en förståelse som var mer ingående gällande professionellas syn på vårt forskningsområde. Den kvalitativa metoden ger forskaren ett tolkningsföreträde av subjektiva och personliga uttalanden i en specifik situation. Denna metod ger intervjupersonerna möjlighet till att kunna formulera och själv sätta ord på sina känslor, vilket är tyngdpunkten i den kvalitativa metoden. Vårt forskningsområde berör människor som har suttit i fängelse och av den anledningen är utsatta i vårt samhälle. Detta kräver en djupare förståelse och därav blir denna metod relevant i större utsträckning än den kvantitativa metoden. Detta för att den kvantitativa metoden handlar om att se och mäta skillnader i siffror. Ett fåtal professionellas upplevelser kan inte mätas eller beskrivas i form av siffror och statistik (se i Bryman, 2011).

5.3 Semistrukturerade intervjuer

Vi har i ovanstående stycke nämnt att vi har utgått från semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer omfattar ett antal frågor som ställs till varje intervjuperson utifrån en intervjuguide. Vår intervjuguide bestod av 21 frågor (se bilaga 1). Dessa frågor formades utifrån vårt syfte, våra frågeställningar, kunskapsläget samt de teoretiska utgångspunkterna. Frågorna behöver dock inte komma i samma ordning utan kan anpassas utifrån situationen och intervjupersonens svar. Vid sidan av dessa förutbestämda frågor har vi som forskare haft möjlighet till att ställa följdfrågor på de svar som vi ansett vara av vikt för studiens syfte och frågeställningar. Detta har gett oss en djupare förståelse om ämnet vi berör. Utifrån denna intervjuform har intervjupersonerna haft en stor frihet till att kunna tolka och förstå frågorna på ett personligt sätt. Att intervjupersonen får friheten till egen tolkning samt förståelse skapar en mer naturlig dialog mellan intervjuperson och forskare, vilket gör att intervjupersonen inte känner sig förhörd. Tanken med våra förutbestämda frågor har varit att hålla respondenterna inom det som forskningsområdet avser. Dock finns en medvetenhet hos oss om att något av vikt kan ha uteblivit då vi möjligtvis inte har tänkt i större utsträckning än våra intervjufrågor. Detta kan ses som en nackdel då de professionella besitter en större kunskap som kan ha varit av betydande roll för vårt arbete, men som vi möjligtvis inte kunnat ta del av eftersom vi varken ställt frågor eller tänkt i banor som berör denna kunskap (se i Aspers, 2011).

5.4 Urval

Vid valet av intervjupersoner tänkte vi på vilka professionella yrkesroller som var mest relevanta för att få ett resultat som står i linje med vårt syfte och våra frågeställningar. Vi ansåg att frivården arbetar med det som syftet berör men även Krami som har ett samarbete med frivården och arbetar med personer som avtjänat ett straff/ska avtjäna ett straff. Vårt fokus riktar sig mot personer som har suttit i fängelse.

Vårt fokus från första början var att kontakta intervjupersoner som arbetar inom frivården och Krami, inom landskapet Skåne. Vårt fokus låg på intervjupersoner inom Skåne eftersom vi ville avgränsa oss inom detta landskap och pga. att resterande frivårdsenheter i Sverige ligger geografiskt långt från vår studieort. Vi var medvetna om att denna bristande variation kunde leda till att andelen deltagande intervjupersoner inom Skåne skulle vara låg. När vi kontaktade olika frivårdsenheter inom Skåne fick vi tag på tre intervjupersoner från början men inte ett tillräckligt antal. Vi fick därför tänka om och kontakta andra frivårdsenheter i Sverige pga. tidsbrist. Kontakten med andra frivårdsenheter i Sverige gav inget resultat pga. överbelastning och för att intervjuerna var nära i tid, vilket gjorde att vi föll tillbaka på ruta ett och fick återigen försöka kontakta de kontakter vi redan hade i Skåne. En frivårdsenhet inom Skåne hörde av sig till oss och meddelade att möjlighet till telefonintervjuer fanns om vi önskade det. Med tanke på att vårt fokus låg först på Skåne ledde detta till ett aktivt val av oss i kontakten med intervjupersonerna.

Dock valde vi inte aktivt vem vi skulle prata med utöver att alla arbetade med personer som har begått kriminella handlingar och som har suttit i fängelse. Fem av sex respondenter som vi intervjuade arbetar som frivårdsinspektörer, fast med olika inriktningar, på tre olika frivårdsenheter inom Skåne medan en arbetar inom verksamheten Krami. Det var inget aktivt val av oss att tre av dessa intervjupersoner var från samma frivårdsenhet utan vi utgick utifrån de förutsättningar vi hade. De personer som vi intervjuade hade en variation utifrån kön, ålder samt hur länge de har arbetat på arbetsplatsen, och vad de arbetar med, vilket har lett till ett mer varierat och bredare resultat med olika infallsvinklar.

5.5 Tillvägagångssätt

Vid kontakten med våra intervjupersoner presenterade vi oss både via mail och telefon där vi beskrev både skriftligt och muntligt vad vårt forskningsområde avser. Vissa av våra intervjupersoner hade fler funderingar över vårt forskningsområde och då förklarade vi mer djupgående kring ämnet och frågorna vi tänkt ställa. Däremot hade inte alla dessa behov, vilket gjorde att vi anpassade oss efter individens önskan. Dock fick alla samma informationsbrev som låg till grund för våra intervjuer. Vi frågade intervjupersonerna innan själva intervjutillfället om de hade något emot att vi spelade in, vilket ingen av intervjupersonerna hade. Under själva intervjun berättade vi ännu en gång för personerna vad vårt forskningsområde handlar om. Våra inledande frågor var mer inriktade på verksamhetens arbetssätt i förhållande till deras klienter för att sedan gå över till återanpassning till samhället gällande hinder och möjligheter. Anledningen till att vi strukturerade upp våra frågor på detta sätt var eftersom att intervjupersonen skulle ha möjlighet till att självmant komma in på dessa områden som vi sedan tänkt beröra. Detta gör vår forskarroll mer passiv då vi inte alltid hade behov av att styra personen in på olika spår som vi hade tänkt beröra. Även

om alla våra intervjupersoner fick samma frågor så vävdes dessa frågor in på ett naturligt sätt då de i de flesta fallen självmant kom in på dessa områden. Om inte, hade vi våra frågor som en grund att luta oss på (se i Bryman, 2011). För att vi skulle komma in på djupare plan och få mer detaljerade svar ställdes följdfrågor.

Fem av sex intervjuer genomfördes via telefon. Detta var det smidigaste sättet för oss då vi är studenter vilket inkluderar ekonomisk begränsning. Med detta menar vi att vi inte hade ekonomiska förutsättningar att åka ut till dessa städer flera gånger då vi inte fick intervjuerna under samma dag utan bokades på olika dagar. En annan aspekt handlar om avgränsning av tid på grund av att denna uppsats omfattar endast tio veckor, vilket gjorde att vi fick bedöma vilken metod som var mest relevant för att vi skulle känna att vi låg i fas med uppsatsskrivandets tidsramar. Dock berodde inte vår avgränsning bara på oss utan även på intervjupersonerna som själva medgav att den kommande perioden var överbelastad. Vi är medvetna om att genomförandet av intervjuer via telefon inte är det optimala tillvägagångssättet då det kan finnas brister. Den största bristen med att utföra en telefonintervju, enligt oss, kan vara saknaden av de känslor som uppstår i ett möte när man träffar intervjupersonen ansikte mot ansikte. Vår medvetenhet kring denna brist gjorde att vi vid intervjupersonernas svar var måna om att säkerställa att vi hade uppfattat intervjupersonens svar korrekt. Detta genom att upprepa och sammanfatta vad intervjupersonen har sagt men även fråga en extra gång vid osäkerhet. Däremot utfördes en av intervjuerna på plats då det geografiskt låg betydligt närmare oss och denna person var även flexibel med sina tider och kunde ställa upp. De gånger vi hade telefonintervjuer såg vi till att boka rum på universitet så att vi inte hade några störande moment omkring oss, vilket gjorde att vi enbart kunde lägga fokus på vad intervjupersonen sade. Vid intervjutillfället som vi hade på plats bestämde intervjupersonen en lämplig plats att ha intervjun på - ett besöksrum på frivården. Alla våra intervjuer var ungefär mellan 30-50 minuter långa.

5.6 Analys av datainsamling

Efter att ha utfört intervjuerna transkriberades varje intervju ordagrant. Transkriberingen skedde nära i tid efter utförda intervjuer. Detta för att det ska vara färskt i minnet samt för att se i fall vi förstod allt som sades. Om inte, så visste vi att vi hade möjlighet och tid att kontakta intervjupersonerna på nytt för att få ett förtydligande.

När vi började med vår kodning hade vi vårt syfte samt våra frågeställningar i baktanke. Först valde vi att strukturera upp våra transkriberade intervjuer. Med detta menas att vi utifrån frågorna som finns i vår intervjuguide samt de följdfrågor som ställdes kunde vi plocka upp olika begrepp som ansågs vara av vikt för att besvara våra forskningsfrågor. Därefter valde vi att hitta olika kategorier. Kategorierna innehöll olika svar från varje intervju som handlade och berörde samma ämne. Vi kunde redan innan datainsamlingen veta att vissa kategorier skulle vara centrala och av vikt för vårt forskningsområde. Detta utifrån vår intervjuguide som baserades på den forskning och de teorier som låg till grund för vårt arbete. Några exempel på kategorier som vi redan hade tänkt på var följande: *professionellas roll, etablering på arbetsmarknaden, boendefrågan, fördomar, stigmatisering, självbild, och socialt nätverk*. Dock visste vi inte att kategorierna *motivation, självinstinkt och vilja* skulle vara ständigt återkommande i varje intervju. Detta var något som alla intervjupersoner talade om, och därav kunde inte dessa kategorier låta bli att betonas. Vi valde av den anledningen att

sammanväva dessa kategorier med varandra och fick därför benämnas som ett enskilt tema, nämligen *motivation och vilja*.

Under dataanalysen märkte vi att våra intervjupersoner betonade flera olika faktorer i relation till ett lagligt liv, exempelvis samverkan mellan olika aktörer i förhållande till ett helhetsperspektiv. Vi hade frågor som berörde exempelvis samverkan, men visste inte att detta skulle bli av en betydande roll för vårt arbete. Vi trodde att frågorna om samverkan skulle vävas in tillsammans med kategorierna om den professionellas roll. Dessa kategorier skulle enligt oss bli ett gemensamt tema, *professionellas roll och dagliga arbete*, men hamnade slutligen under ett tema som växte fram under tiden vi analyserade datainsamlingen. Detta tema valde vi att benämna som *ett helhetsperspektiv*.

Detta tyder på att vi under analysens gång såg en tydlig koppling mellan olika kategorier som därefter fördes samman under ett tema. Våra slutliga teman utifrån våra kategorier i relation till våra teoretiska utgångspunkter samt kunskapsläge blev följande: *professionellas roll och dagliga arbete, förutsättningarna på arbets- och bostadsmarknaden, det sociala nätverkets roll, motivation och vilja, samhällets stämpling i relation till självbild* samt *ett helhetsperspektiv*. Att två nya teman vuxit fram under tiden vi analyserat vår data har ökat vår förståelse om vilka faktorer som spelar roll i återintegreringen för personer som har begått kriminella handlingar och som p.g.a. dessa handlingar har suttit i fängelse.

5.7 Arbetsfördelning

Vi båda har ett intresse för hur återintegreringen ser ut för personer som har suttit i fängelse. Vi valde att fokusera på professionellas syn på återintegreringen då vi är blivande socionomer. När vi har skrivit arbetet har vi träffats och för att underlätta skrivprocessen har vi fördelat vissa stycken mellan varandra med vetskapen att den andra sitter bredvid. Detta för att lättare komma med konstruktiv kritik och hjälpas åt att tolka samt förstå vårt forskningsområde. Att vi har arbetat tillsammans har underlättat för oss att avgöra vad vi ville ha med i de olika delarna respektive vad som skulle tas bort. Detta arbetssätt har gjort att vi båda kan stå bakom det som är skrivet till fullo. Vid intervjutillfällena har vi träffats och utfört dessa tillsammans. Under intervjuerna har vi båda tagit lika stort ansvar och kan därför inte säga att någon haft huvudansvaret. Vi båda har kommit med följdfrågor och kompletterat varandra på ett bra sätt, exempelvis när vi märkt att den andra inte kan formulera sig så har den andra tagit över och utvecklat frågan. Dock har en av oss alltid inlett intervjuerna, av den anledningen att denne har haft huvudkontakten med intervjupersonerna både via telefon och mail. Vid transkriberingen har vi fördelat intervjuerna mellan varandra, p.g.a. att bespara tid då det är krävande att transkribera sex långa intervjuer på egen hand. Vi har efter transkribering tillsammans bearbetat materialet som låg till grund för resultat och analys. Analysen och slutdiskussionen skrev vi tillsammans, detta för att kunna diskutera utifrån olika perspektiv och hitta det lämpligaste sättet att besvara studiens syfte och frågeställningar på.

5.8 Forskningsetik

Vi är medvetna om att vår uppsats berör människor som är utsatta i dagens samhälle, alltså människor som har suttit i fängelse. Även om inriktningen är det professionella synsättet har vi som forskare ett ansvar när det gäller etiska överväganden. Vi har förhållit oss till fyra forskningsprinciper som vetenskapsrådet (2002) lyfter. Det första är *informationskravet* som betonar att

respondenterna tagit del om vad uppsatsen går ut på. Vi har redan vid första kontakten med intervjupersonerna berättat om oss och vårt syfte med uppsatsen. Vi har även kommit i kontakt med intervjupersonernas chef. Det har även förekommit fall då chefen själv hjälpt oss att hitta intervjupersoner, som sedan hört av sig till oss. I sådana fall har vi informerat om vårt syfte och frågeställningar på nytt. En annan forskningsprincip enligt vetenskapsrådet (2002) är *samtyckeskravet* som avser att intervjupersonerna med fri vilja samtyckt och valt att delta i intervjun. I kontakt med intervjupersonerna medgav de att de vill ställa upp som intervjupersoner, de gav förslag på tid och datum då intervjuerna kunde utföras och vi anpassade oss efter detta. Vid själva intervjutillfället frågade vi om vi fick spela in intervjuerna, vilket enligt dem inte var något problem. Vi påpekade även att de när som helst under intervjun fick avbryta sin delaktighet, om de kände för det. *Konfidentialitetskravet* avser att forskaren ska ge intervjupersonerna ett förtroende om att allmänheten inte kan ta del av intervjupersonernas personuppgifter (Vetenskapsrådet, 2002). Vid intervjutillfället meddelade vi att intervjuerna kommer att vara anonyma i vårt arbete. Detta för att de skulle känna sig säkra men även känna ett förtroende till oss - att vi som forskare tänker på att bevara deras säkerhet och inte utsätta de för offentligheten. Den sista forskningsprincipen, enligt vetenskapsrådet (2002) är *nyttjandekravet* och innebär att intervjupersonernas svar inte kommer användas till något annat syfte än forskningsområdet som forskaren angett. Vid intervjutillfällena frågade vi, som tidigare nämnt, om vi fick spela in intervjuerna. Vi medgav även att intervjuerna kommer att transkriberas samt att transkriberingen tillsammans med inspelningen kommer att tas bort efter att vi använt materialet.

6.0 Resultat och analys

I detta kapitel har vi valt att sammanställa våra intervjupersoners svar. Dessa svar kommer att presenteras utifrån olika teman. I denna presentation kommer vi att förknippa detta med våra teoretiska utgångspunkter samt vårt kunskapsläge. Dock är vi noga med att avskilja olika ställningstaganden för att skapa en tydlighet hos läsaren. Följande teman som kommer att omfatta resultatet är: *professionellas roll och dagliga arbete, förutsättningarna på arbets- och bostadsmarknaden, det sociala nätverkets roll, motivation och vilja, samhällets stämpling i relation till självbild samt ett helhetsperspektiv.*

I vårt resultat har vi valt att behandla intervjuerna konfidentiellt och därför har vi valt att ge dem fingerade namn:

- ❖ Amelie arbetar inom Krami i en kommun med 100 000–110 000 invånare.
- ❖ Cina arbetar inom frivården inom samma kommun som den tidigare nämnda.
- ❖ Jennifer arbetar inom frivården i en kommun med omkring 330 000 invånare.
- ❖ Desiré, Gabriel, Louise arbetar också inom frivården fast i en mindre kommun med ca. 30 000 invånare.

6.1 Professionellas roll och dagliga arbete

Amelie har arbetat på Krami sedan projektet startade. Det dagliga arbetet består av arbete i grupp men också på en individuell basis. Kontakten med Krami är

frivillig men däremot kan informationen om Krami villkoras av en handläggare på frivården. Detta innebär att klienten kan tvingas till ett informationsmöte men inte själva delaktigheten i verksamheten, berättade Amelie. Detta för att förändringen, kan enligt Amelie enbart komma inifrån. Att delta i verksamheten Krami kan inte förekomma i en föreskrift eller dom. Dock kan denna ovilja till deltagande användas som underlag av handläggaren i frivården som kan gå vidare till övervakningsnämnden om personen avviker och visar misskötsamhet i frivården menar Amelie. Misskötsamheten i Krami visar att personen inte vill vara delaktig och då har personalen inte någon handlingskraft. Allting handlar om klientens egna ansvar och vilja. Enligt Amelie avviker personen då denne kanske har missuppfattat verksamhetens syfte. Detta innebär att personalen kan till viss mån ta reda på vart det i kommunikationen har gått fel mellan parterna då de vill reda ut bakomliggande faktorer till oviljan. Dock försöker Krami inte att motivera personerna till att stanna utan lägger ansvaret på frivården.

Till skillnad från Krami nämner resterande intervjupersoner som tillhör frivårdsenheter att kontakten med frivården inte är frivillig. Intervjupersonerna menar att det ingår i deras arbetssätt att göra en bedömning utifrån RBM (risk, behov och mottaglighet). Denna bedömning avgör hur regelbunden kontakt klienten kommer att ha med frivården. Intervjupersonerna menar på att om bedömningen visar hög risk för återfall så träffar de klienterna varje vecka. Däremot om det är medelhög risk för återfall så träffas man varannan vecka och att ha en låg risk för återfall innebär att träffas vart tredje vecka. Cina menar på att klienterna i ett inledande samtal med frivården får ta del av information om vad kontakten med frivården går ut på samt vad övervakning innebär och vilka konsekvenserna kan bli vid uteblivna besök. Cina betonar även att klienterna alltid får en redogörelse på vilka förväntningar frivårdsinspektörerna har på dem och vilken hjälp klienterna kan förvänta sig. Dock påpekar alla intervjupersoner från frivården att de är tvungna till att meddela övervakningsnämnden om klienten inte kommer på besöken och missköter kontakten. Det är nämnden som sedan får ta vidare beslut om vilka konsekvenser klienten får. Ett exempel som Jennifer nämner är att konsekvensen att bli rapporterad till övervakningsnämnden kan resultera i att frivården meddelar nämnden och tar ett ställningstagande till att de inte kan hjälpa klienten från deras sida och att personen istället bör avtjäna sin dom i form av ett fängelsestraff. Enligt Jennifer kan personer som är villkorligt frigivna och som har 1/3 av straffet kvar tvingas till att avtjäna resterande tid i fängelse.

Kontakten med frivården är inte frivillig som även har nämnts i ovanstående stycke. Detta innebär att det finns olika maktpositioner som är av betydelse. Dessa maktpositioner ses som en del av kontexten. Foucault (2002) menar att det är ett specifikt sammanhang som utgör olika maktrelationer som människor tar del av. Dessa maktpositioner finns på både individ och samhällsnivå (Foucault, 2002). Detta kan förknippas till relationen som finns mellan frivården och klienten. Anledningen till detta är att själva kontakten med frivården utgör en maktform som gör att klienten per automatik hamnar i underläge. Ett citat som kommer från intervjun med Louise förklarar den makt som finns:

“Vårt arbete styrs utifrån den kontroll och den kontext som vi är med i. De har en dom på sig och denne ska verkställas. Vi är den kontrollerande biten - våra klienter ska sköta kontakten och det är vi väldigt tydliga med” (Intervju med Louise, 2018).

Svensson (2001) menar på att det kan förekomma att klienterna inom frivården ser sig själva som passiva i förhållande till frivårdsinspektörerna. Detta för att klienterna förväntas bete sig utifrån frivårdens förväntningar (Svensson, 2001). Detta i samband med ovanstående citat understryker den tidigare nämnda underlägsenhet som klienten kan känna. Om klienten avviker från de förväntningar frivården har ligger makten på en strukturell nivå. Thorsen (2016) menar på att strukturell makt ligger på en strukturell nivå och omfattar samt bestämmer över vilka villkor, beslut och handlingar som personen får lov att genomföra. Den strukturella makten begränsar människans fria vilja och betonar människans skyldigheter respektive rättigheter (Thorsén, 2016). Detta innebär att övervakningsnämnden ligger på en strukturell nivå då den omfattas av lagar och regler som avgör och beslutar om vilka konsekvenser klientens handlingar kommer att ha vid avvikelse i kontakt med frivården. Även om frivården och övervakningsnämnden har en större makt så ser människor ändå olika på makt och dess innebörd. Detta är anledningen till varför människor uttrycker makt på olika sätt. I sammanhang där makt uppstår är det även vanligt med att motmakt uppstår (Foucault, 2002). Thorsén (2016) menar att motmakt är en reaktion mot det som personen upplever som orättvist maktutövande. Personen som visar motmakt i en relation kan ses som "problematisk" då personen uttrycker en motvilja gentemot maktutövaren (Thorsén, 2016). Detta kan ses som en form av motmakt då klienten avviker från bestämda tider oavsett om denna avvikelse innebär konsekvenser för denna klient. Cina menar att frivården kan arbeta med personer i ett helt år utan att kunna åstadkomma en förändring hos personen. När det kommer till motmakt menar Cina att den grundar sig i en motvilja som kan bero på följande:

“Jag tror att dom som varit väldigt kriminella kan ha en rätt så dålig syn på kriminalvården eller kriminalvårdsanställda, och det kan ta tid innan man överbygger det innan man kan få förtroende och innan de vågar lita på att de kan vara ärliga. Mitt arbete handlar mycket om att ha förtroende för mig, har de inte förtroende så blir mitt jobb jättejobbigt. Det är mitt största hinder - att alla inte har förtroende för oss” (Intervju med Cina, 2018).

Detta citat tyder på motvilja i form av ett myndighetsförakt som Desiré också betonar. Att klienterna inte litar på myndigheter kan grunda sig i att de tidigare upplevt att de blivit svikna och inte fått rätt hjälp. Detta kan vara anledningen till varför klienterna inte anser sig vara i behov av hjälp, vilket kan vara en eventuell förklaring till att klienterna avviker och uttrycker en motmakt. Denna motmakt kan även förklaras med det Svensson (2001) menar i sin avhandling, att klienterna oftast saknar kunskap om vilket uppdrag frivården egentligen har (Svensson 2001). Tidigare nämnt ingår det i frivårdens arbete, enligt intervjupersonerna, att vid ett första möte förklara vad kontakten med frivården kommer att innebära. Dock nämner bland annat Desiré att klienterna inte alltid ser en mening med frivårdskontakten och vad övervakning ska avse. Enligt Svensson (2001) förklaras denna meningslöshet som en förvirrad syn på frivårdens egentliga uppgifter. Enligt forskaren finns det vissa som förväxlat frivårdens funktion med socialtjänstens funktion samtidigt som andra inte förstår poängen med att ha en övervakare inom frivården (Svensson, 2001). Denna förvirrade syn finns även inom Krami. Amelie berättar följande:

“De som inte riktigt sköter det och har missuppfattat av någon anledning vad Krami gör tror att de kan komma hit och så ska Krami fördela arbete. De ska få sitt drömjobb utan praktik och de ska ha minst 53 000 i månaden ut direkt.” (Intervju med Amelie, 2018)

Detta tyder på att det kan finnas en missuppfattning mellan involverade parter. Därför nämner alla intervjupersoner vikten av att förtydliggöra arbetets syfte och vad deras professionella roll går ut på. Däremot delar inte alla samma syn på frivårdens och Kramis arbete utan synen kan variera från klient till klient. Intervjupersonerna från frivårdsenheterna berättar att det finns klienter som har en positiv inställning till kontakten med frivården och vill ha all hjälp som finns att erbjuda. Intervjupersonerna betonar vikten av att etablera en relation till sina klienter och det dagliga arbetet går ut på att ändra personens attityder och värderingar och försöka att se personen att inse att det finns bättre sätt att agera på. Det dagliga arbetet sker dock inom frivården - i ett rum mellan fyra väggar där fokus läggs på att klienten ska förstå vikten av en förändring, berättar bl.a. Louise. Dock nämner Svensson (2001) att klienter kan uppleva en ’’bristande kontroll’’ över sina övervakare ute i samhället. Med detta menas att övervakaren, alltså frivårdsinspektören inte har en kontrollerande roll ute i samhället. Enligt forskaren är inte denna ’’bristande kontroll’’ något som upplevs negativt bland klienterna. Forskaren hävdar att klienterna som träffar sin övervakare i en större utsträckning har en mer positiv syn på kontakten med frivården än klienter som inte träffar sin övervakare lika ofta (Svensson, 2001). Som intervjupersonerna berättar och som forskaren Svensson (2001) även understryker är att det är frivårdsinspektören som lägger upp hur övervakningen ska se ut och hur ofta den ska ske. Jennifer berättar att utöver deras professionella övervakningsroll finns det även något som kallas för lekmanövervakare. Enligt Jennifer kan en lekmanövervakare komplettera kontakten med klienten utanför frivården. Enligt Jennifer är detta en bra form av återanpassning för personer som har begått brott då de får komma ut i sociala sammanhang, träffa andra människor och hitta på sociala aktiviteter. Detta är något som Cina även betonar, att lekmanövervakare kan vara av positiv effekt för personer som isolerar sig samt för att motivera dem till att ha myndighetskontakt och hålla sig borta från brott.

Även om synen på frivården kan variera bland klienter, alltså att vissa känner en positiv känsla och vissa kanske känner en motvilja, är det inte säkert att frivårdens arbete kan resultera i en förändring. Intervjupersonerna medger att det är förekommande att klienter kan tendera att återkomma flera gånger. I de fallen försöker frivårdsinspektörerna ändra på sitt arbetssätt då man sett att tidigare arbetsmetod inte funkat. Intervjupersonerna betonar vikten av att själv kunna avgöra hur länge de ska hålla på med samma klient innan det är dags att lämna över klienten till en annan frivårdsinspektör. Intervjupersonerna berättar att den professionella rollen inte får påverkas av återkommande klienter och därför kan det vara av positiv bemärkelse att kunna byta handläggare som kan komma med ett annat synsätt samt andra arbetsmetoder. Det är vanligt förekommande att klienter har ett behov av att gå flera program flera gånger om. Cina understryker detta med följande citat:

“Man ger ju aldrig upp. Man kan få gå program flera gånger. Ibland tar det tid och man vet att många behöver gå igenom flera behandlingar innan man lyckas. Om man kollar på dem som slutat röka så brukar man säga att det är så i alla fall 7-8 gånger ordentliga försök innan man

faktiskt slutar då är det klart så att man ska tänka på att den som är både missbrukare och kriminell, bostadslös samt arbetslös behöver flera gånger på sig” (Intervju med Cina, 2018)

Detta citat förklarar att det inte är enkelt att bryta sig loss från den kriminella livsstilen. Samtidigt skriver Lilly m.fl. (2011) om att Hirschi menar att återfall i brott handlar snarare om människans självkontroll. Detta tyder på att personer som återfaller i brott drivs av kortsiktiga beslut samt impulser vilket kan förklara klienternas ständiga återkommanden på frivården. Men fokus i detta avsnitt avrundas på professionellas roll och dagliga arbete. Dock skrivs det mer om personernas självkontroll under temat *Motivation och vilja*.

6.2 Förutsättningarna på arbets- och bostadsmarknaden

Alla intervjupersoner nämner att viktiga faktorer för att en person som har begått kriminella handlingar ska kunna förändra sin livsstil är att ha ett arbete och behålla det samt ha ett boende. Amelie som arbetar på Krami betonar att boende är ett krav i kontakten med Krami. Begler och Holmberg (2001) skriver om personers bostadssituation efter frigivning. Studien visade att det finns en bostadslöshet bland personer som har avtjänat ett straff. Forskarna kom fram till att bostadslösheten låg på 7% efter sex månaders uppföljning (Begler & Holmberg, 2001). Detta tyder på att dessa personer inte har samma förutsättningar på arbetsmarknaden på grund av deras bostadslöshet, och kan därför inte få hjälp av Krami. Intervjupersonerna från frivårdsenheterna berättade även de att boendefrågan inte ingick i deras arbetsuppgifter. Intervjupersonerna berättade att i fall där en person är i behov av en bostad så hänvisas de till socialtjänsten. Dock berättar Jennifer att frivården tidigare för många år sedan hjälpte till med bostadsfrågan. Numera ingår inte bostadsfrågan i frivårdens arbete utan deras fokus ligger istället på individen och kriminogena faktorer. Hon berättar vidare att om klienten är i ett akutbehov, alltså om exempelvis klienten bor på stadsmissionen och varken är ren eller inte har ätit så sitter inte hon och pratar om kriminogena faktorer, utan då försöker hon att göra det som hon har makt till för att ge klienten tak över huvudet. Vid frågan om vad som är nödvändigt för att klienterna inte ska återfalla i brott - så svarar ungefär 99% av klienterna, enligt Jennifer, att de vill ha ett boende. Jennifer betonar att klienterna i sådana sammanhang anser att ett boende hade varit lösningen för att kunna bryta deras kriminella livsstil och missbruk, om missbruk förekommer.

Dock medger Gabriel att det finns en föreställning om att personer vid frigivning står med ett par strumpor och en tröja i handen och dessutom inte har någonstans att ta vägen. Enligt Gabriel stämmer inte dessa föreställningar överens med verkligheten. Han berättar att det skrivs verkställighetsplaneringar för alla klienter som ska frigges. Dessa verkställighetsplaneringar innebär vad som ska hända efter frigivning och där är bostadsfrågan en del av det. Gabriel berättar vidare att de som inte har ett boende är de personer som inte velat ta emot hjälp. De har inte velat samarbeta, inte deltagit i planeringen, och inte velat prata med socialtjänsten. Dock berättar Gabriel att förutsättningarna på bostadsmarknaden inte ser likadana ut för alla personer som begått brott. Han menar att en person som exempelvis är dömd till ekobrott på två år och innan dess haft ett ordentligt boende med familj, är sannolikheten stor att personen vid villkorlig frigivning, efter ett år och en månad, går tillbaka till samma boende. Detta till skillnad från en person som är dömd för grovt narkotikabrott och som efter åtta år av fängelsestraff ska slussas ut till vandrarhem som socialtjänsten betalar, pga. att

personen inte har någonstans att ta vägen. Forskarna Begler och Holmberg (2001) skriver i sin rapport att boendefrågan för personerna som ingick i studien såg olika ut. Utöver bostadslösheten som låg på 7% varierade det i procentandel hur många personer som hade eget boende, dvs bättre förutsättningar. Procentandelen för personer med eget boende låg på 40%, medan resterande hade något annat slags av boende (Begler & Holmberg, 2001). Detta kan förknippas till det Gabriel menade, att bostadssituationen kan se olika ut beroende på vilka förutsättningar personerna hade innan/efter fängelsestraffet. Dock kan dessa förutsättningar ändras eller påverkas utifrån omgivningens starka misstro. Forskning av Sarnecki och Sivertsson (2013) betonar att det finns en stark misstro gällande boendefrågan. Detta för att intervjupersonerna i forskarnas studie fått provkontrakt som de förlorat och/eller tvingats flytta med familjen då grannarna haft en misstro gentemot dem.

När det gäller arbetsmarknadsfrågan berättar intervjupersonerna som arbetar inom frivården att de har en arbetsförmedlare som regelbundet är på frivården. Detta för att intervjupersonerna som tidigare nämnt betonade att arbete är en viktig faktor för att kunna bryta sin kriminella livsstil och återanpassa sig till samhället. Detta lyfter även forskarna Sarnecki och Sivertsson (2013), nämligen för att bryta en destruktiv livsstil som inneburit kriminella handlingar krävs det arbete och boende som enligt forskarna hänger samman med ekonomin (Sarnecki och Sivertsson, 2013). Amelie berättar att Krami har en nära och större kontakt med arbetsförmedlare än frivården. Klienterna med hjälp av Krami bli erbjudna en praktikplats som kan leda till anställning. Dock berättar Amelie att personer som begått brott inte står högst upp på prioriteringslistan hos arbetsgivare. Ett hinder för att få arbete kan vara belastningsregistret, då många arbetsgivare begär in detta även om det inte finns några krav på det förutom skolväsendet och vårdomsorgen som har lagligt stöd att kräva in belastningsregistret, säger Amelie. Detta understryker forskarna Chiu och Cheng (2013) som i sin studie visar att 11 av 16 personer ansåg att det var svårt att byta livsstil samt skaffa sig en laglig sysselsättning. Anledningen till detta var eftersom arbetsgivarna tenderade att avvisa dem på grund av deras tidigare handlingar. Samtidigt ansåg sig åtta av deltagarna mindre värdefulla än människor som inte hade ett belastningsregister (Chiu & Cheng, 2013).

Våra intervjupersoner betonade att många av deras klienter tyckte att deras belastningsregister var en belastning eller ett hinder för att återanpassa sig i samhället. Däremot anser bland annat Cina att det är väldigt individuellt i vilken utsträckning belastningsregistret påverkar. Enligt Cina handlar det mycket om vilka brott man begått. Något som både Cina, Louise och Amelie betonar är att en öppen dialog, mellan den arbetssökande och arbetsgivaren, gällande personens förflutna brukar uppskattas av arbetsgivaren och att det finns arbetsgivare som vill ge personerna en andra chans. Graffam, Shinkfield och Hardcastle (2008) har forskat om attityder bland annat hos arbetsgivaren samt anställda på arbetsförmedlingen gällande vilka möjligheter personer som begått kriminella handlingar har inom arbetsmarknaden. Studien visade att en person som har utfört kriminella handlingar har annorlunda förutsättningar på arbetsmarknaden jämfört med personer som inte har ett belastningsregister. Enligt forskarna tillhör personer som har begått kriminella handlingar en av fem grupper som har olika funktionsvariationer och därav är utsatta i samhället samt mindre attraktiva på arbetsmarknaden. Studien visade att personerna som har utfört kriminella handlingar hamnade på fjärde plats i förhållande till resterande grupper gällande

etablering på arbetsmarknaden (Graffam m.fl., 2008). Denna forskning visar att personer som begått kriminella handlingar är lågt rankade på arbetsmarknaden, något som Amelie tidigare betonade, men även att alla arbetsgivare inte tenderar att ge en andra chans. Gabriel ger ett exempel som betonar konsekvensen av att ha ett belastningsregister och som visar att en person kan förlora en andra chans. Gabriel berättar följande:

“Det var en kille som hade gått på vikariat på sjukhuset i Lund men var dömd för misshandel. Han hade gått på vikariatet och det hade gått jättebra. Sedan när han skulle bli fast anställd så hade man som policy på sjukhuset att man skulle lämna belastningsregister och det gjorde han. Han fick då gå för dagen eftersom han var dömd för grov misshandel” (Intervju med Gabriel, 2018).

Ovanstående exempel stärker även Sarnecki och Sivertsson (2013) utförda studie som visade att människor som begått brott nekats och/eller förlorat sitt arbete på grund av deras belastningsregister (Sarnecki & Sivertsson 2013). Gabriel berättar att det tidigare var lättare för personer som har begått kriminella handlingar att få hjälp att etablera sig på arbetsmarknaden då frivården arbetade som “spindeln i nätet” och arbetsförmedlingen hade en funktion där man kunde koda belastningsregistret utifrån de funktionsvariationer man hade. Gabriel berättar att personer som har begått brott hade bättre förutsättningar då personerna kunde utifrån sina funktionsvariationer få olika typer av stöd, bl. a. utbildningar inom arbetsmarknaden eller lönebidragsanställningar. Oavsett svårigheterna på arbetsmarknaden för personer som har begått kriminella handlingar är arbete av betydande roll. En anledning till varför arbete är av en betydande roll enligt Hirschi, som Lilly m.fl. (2011) benämner, kan förknippas till sociala band teorin där det tas upp fyra olika sociala band. Ett av dem fyra sociala banden syftar på åtagande som personer har till samhället. Dessa åtaganden omfattar arbete, utbildning eller liknande. Ett arbete kan leda till att en person känner en gemenskap och utvecklar ett socialt sammanhang men samtidigt som denne lever upp till samhällets förväntningar vilket håller personen borta från brottsliga handlingar (Lilly, m.fl., 2011). Samtidigt som Goffman (2011) menar att dessa förväntningar och krav som människor ska leva upp till kan leda till stigmatisering om inte denna personen lever upp till dessa. Personen kan då ses som avvikande från samhällets normer (Goffman, 2011). Detta understryker Amelie, då hon i det dagliga arbetet har sett svårigheter hos personer att se värdet i att ha ett arbete och den gemenskap som arbetet kan tillföra. Att personer som begått kriminella handlingar inte ser ett värde i att ha ett lagligt arbete kan ses i forskningen av Begler och Holmberg (2001). Studien visade att den vanligaste försörjningskällan bland personer som begått brott var socialbidrag, och kunde i vissa fall kompletteras med annat, t.ex. *svartarbete eller kriminalitet*. I vissa fall var det även tydligt för handläggarna att vissa personer fortfarande försörjde sig genom kriminella handlingar (Begler & Holmberg, 2001). Däremot finns det människor som lyckats etablera sig på arbetsmarknaden trots alla svårigheter. Men enligt Amelie handlar det då snarare om en annan kamp - nämligen att kunna balansera sitt vardagsliv med arbetsliv. Hon berättar att många blir “arbetsnarkomaner” och inte hinner med annat, då fokuset endast ligger på arbete.

Sammanfattningsvis har intervjupersonerna samt forskningen betonat att det finns svårigheter och hinder på vägen till återintegrering gällande bostad och arbete. Dock handlar det om att personen själv ska se fördelarna med dessa och

fördelarna med ett lagligt liv samtidigt som personen ska kunna hitta en balans i livet. Mer om detta under temat *Motivation och vilja*.

6.3 Det sociala nätverkets roll

Laub och Sampson (1993) skriver om betydelsen av de sociala banden och den sociala kontrollen. Forskarna betonade att de sociala banden är viktiga för personens återintegrering i samhället. Den sociala kontrollen är enligt forskarna även en stor del för återintegreringen i samhället, med detta menas om personen känner en samhörighet till samhället. Bristen på dessa kan leda till att personen återfaller till brott. Därför påstår forskarna att det är viktigt att ha starka sociala band samt stark social kontroll för att finna någon sorts mening och motivation till att leva lagligt. En vändpunkt enligt forskarna kan vara att inleda äktenskap eller finna ett arbete. Men betydelsen ligger också i vem man omringas av och umgås med.

Individens process mot en förändring för ett liv utan kriminalitet beror mycket på om umgänget också begår kriminella handlingar eller har en laglig livsstil (Laub & Sampson, 1993). Detta kan kopplas till våra intervjuer, då alla intervju personer underströk vikten av att ha ett prosocialt nätverk - alltså ett nätverk som inte begår kriminella handlingar. Det är enligt våra intervju personer viktigt att klienten har ett socialt nätverk som stöttar en och motiverar till ett liv utan kriminalitet. Amelie betonar detta genom att säga följande:

“Det är viktigt att inte vara ensam i denna process. Ingen jävel orkar hålla motivationen uppe själv” (Intervju med Amelie, 2018).

Dock kan det nätverk man väljer att ta del av ha olika förväntningar på en. Lilly m.fl. (2011) har nämnt att Hirschi i sin teori har skrivit om begreppet anknytning. Detta begrepp omfattar betydelsefulla personer som människan har i sin närhet och har utvecklat ett band till. Dessa personer kan genom sina förväntningar på människan påverka personens handlingar och tankesätt (Lilly, m.fl, 2011). Jennifer berättar att personer som har ett prosocialt nätverk har helt andra förutsättningar till att leva ett lagligt liv utan återfall i brott. Detta i jämförelse med människor som inte har det och som ägnar sig åt kriminalitet. Detta kan kopplas till den sociala kontrollen, då personen som begår kriminella handlingar väljer att leva upp till umgängets förväntningar och strider mot samhällets normer samt värderingar. Om umgänget ägnar sig åt kriminella handlingar är risken stor att klienten återfaller i brott, berättar Desiré, vilket tyder på en låg social kontroll. Detta uttalande kan stärkas av den forskning som Begler och Holmberg (2001) gjort där de kom fram till att personer innan frigivning hade angett att kontakten med det tidigare kriminella umgänget skulle minska efter frigivning. Dock visade studien att många fallit tillbaka till gamla mönster efter sex månader. Enligt studien hade drygt en tredjedel ett icke-kriminellt umgänge (Begler & Holmberg, 2001). Även forskningen som har gjorts av Rydén-Lody (2008) har visat på ett resultat där personer som har umgåtts med samma kriminella umgänge har tenderat att stanna kvar i samma mönster. Risken med detta är att personen kan skapa en avvikande identitet och endast känna sig accepterad av likasinnade (Rydén-Lodi, 2008) Detta förstärks av Goffman (2011) som i sin teori om stigma betonar att om personen känner sig som avvikande i förhållande till majoriteten av samhället kan det leda till att denne söker sig till personer som upplever samma stigmatisering. Konsekvensen av detta blir en uppdelning som leder till en “vi och dem” känsla där personen fortsätter i den kriminella banan då denne ses som

socialt avvikande och nekas av andra utifrån samhällets normer och värderingar (Goffman, 2011).

En person som väljer att avvika och leva i samma kriminella mönster känner sig inte som en del av det lagliga samhället. Om en person inte känner denna delaktighet i samhället är återfallsrisken i kriminalitet större. En person som däremot har utformat dessa band i form av delaktighet till samhället värdesätter gemenskapen och etableringen som i sin tur kan minska risken till kriminella handlingar (Lilly, m.fl., 2011). Denna teoretiska utgångspunkt kan kopplas till våra intervjuer, där flertalet intervjupersoner menade att det finns människor som ändå väljer det kriminella livet även om de har ett bra socialt nätverk och mycket stöd. Detta kan betyda att människorna inte värdesätter det sociala nätverket eller gemenskapen och etableringen i samhället oavsett om personen har förutsättningarna till att utforma en delaktighet till både samhället och närstående. Detta motsäger Rydén-Lodis forskning i viss utsträckning som säger att individer som i tidigt skede kunnat lämna den kriminella livsstilen har haft bättre uppväxt och stadigare relation till föräldrar som visat engagemang i deras utbildning, än de som fortsatt på den kriminella banan (Rydén-Lodi 2008). Dock kan en eventuell förklaring till att en person väljer att ta avstånd från det prosociala nätverket samt återfalla i brott, enligt Jennifer, bero på personens mående och den psykiska hälsan. Samtidigt finns det forskning som tyder på att närstående personer tar avstånd från den personen som begått kriminella handlingar, då dessa handlingar har påverkat närstående i en negativ utsträckning. Forskningen visar att det finns fall där personens relation med barnen har blivit sämre, samt att familj och släkt har tagit avstånd då de känt skam och besvikelse (Sarnecki & Sivertsson, 2013).

Samtidigt finns det flera fördelar med att ha ett prosocialt nätverk som både forskning och teoretiska utgångspunkter förstärker. En komponent i teorin om Känsla av sammanhang (KASAM) är *hanterbarhet* som omfattar människans olika resurser för att kunna handskas med en situation. Dessa resurser finns inom personen men även i personens omgivning som kan vara av vikt för att människan ska kunna klara av olika situationer som denne utsätts för. Ett exempel kan vara närstående personer i det sociala nätverket. Att ha ett socialt nätverk betyder i sin tur högre hanterbarhet. Med detta menas att personen inte är rädd för livets utmaningar, och ser inte sig själv som ett offer för påfrestande situationer som kan uppstå i livet (Antonovsky, 2005). Dock menar Lousie att personen ska se sitt egna ansvar i sina handlingar oberoende vem som finns i personens nätverk. Alltså, att personen ska kunna agera rätt oavsett vilket umgänge som omringar denne. Kopplat till hanterbarheten så ska personen kunna stå emot, kunna hantera livets utmaningar och inte se sig själv som offer oavsett hur nätverket ser ut. Lousie och resterande frivårdsintervjupersoner berättar att de inte har någon större kontakt med personens sociala nätverk. Detta beror på att de har en sekretess som inte gör det möjligt, och därför ingår inte det sociala nätverket, alltså vilka personer klienten umgås med i deras arbetsuppgifter. Det finns undantag att häva denna sekretess då klienten vill att handläggaren får prata med exempelvis anhörig, men även i dessa fall kan man inte säga vad som utan måste hantera situationen med försiktighet. Detta förstärker Begler och Holmberg (2001) som menade på att handläggarna inte hade större kontakt med klienternas sociala nätverk. I deras studie visades det att en femtedel av handläggarna saknade kännedom om klienternas sociala relationer. Drygt 40% av klienterna tycktes inte behöva hjälp med detta område, och av denna anledning visade studien på att

kriminalvården tar avstånd och är mindre delaktiga i detta område (Begler & Holmberg, 2001).

6.4 Motivation och vilja

Detta tema växte fram under arbetets gång då vi utifrån intervjuerna kom fram till att detta tema var en betydelsefull del i processen till att leva ett lagligt liv. Det var inte tänkt att detta tema skulle vara av så stor betydande roll för arbetets syfte och frågeställningar från början och därför finns det inte varierande forskning som stärker detta tema, utan teoretiska utgångspunkter ligger till grund.

Vid frågan vad som var av störst vikt för att en person som begått kriminella handlingar skulle kunna leva ett lagligt liv så svarade alla intervjupersoner att det som är av allra störst vikt är personernas egna motivation och vilja till förändring. Amelie säger följande:

“Vi lyssnar på Søren Kirkegaard, en filosof, som säger att man inte kan hjälpa någon genom att gå bakom och putta eller gå framför och dra. Utan du måste gå vid sidan om personen. Men först och främst lära känna personen och låta personen lära känna dig” (Intervju med Amelie, 2018).

Amelie menar med detta citat att man måste möta personen vart denne befinner sig i livet i den specifika stunden. Det handlar enligt intervjupersonen att tro och motivera till förändring. Allting bygger på att personen själv driver sin egna förändring. Förändring är inget som någon annan kan åstadkomma åt en annan person. Detta resonemang förstärker intervjupersonerna från frivårdsenheten också - att de har mycket att erbjuda men däremot om personerna inte själva är villiga till förändring och att motta denna hjälp så resulterar inte arbetet till en förändring. Ytterligare något som alla våra intervjupersoner underströk är att de arbetar med personernas tankesätt och att eftertänksamhet är av vikt. Detta, för att personen ska kunna förstå och veta vilka konsekvenser som kan uppstå av deras handlingar och val. Detta kan kopplas till Lilly m.fl. (2011) som skriver om Hirschis teori gällande sociala band. Denna teori har han senare utvecklat tillsammans med Gottfredson. Betoningen i denna teorin syftar på att personens egna självkontroll är avgörande om personen kommer begå kriminella handlingar eller inte. Teoretikern menar på att personer med en låg självkontroll tenderar att tänka kortsiktigt och styras av impulser samtidigt som denne är benägen i att ta olika risker som tillför spänning (Lilly, m.fl., 2011). Intervjupersonerna berättar att de ständigt arbetar med att noga gå igenom personernas olika tankemönster för att hjälpa denne att göra bättre val som utesluter kriminella handlingar. Dock finns det forskning som Ryden-Lodi (2005) har gjort där personerna som ingick i hans studie hade begått sitt första brott mellan 5 till 31 års ålder och att en av anledningarna bakom brotten var spänning (Rydén-Lodi, m.fl., 2005).

Louise betonar det salutogenetiska perspektivet i arbetet med personer som har begått kriminella handlingar i relation till deras motivation och vilja. Teorin Känsla av sammanhang (KASAM) förklarar hur människan handskas med motgångar och oönskade situationer. Antonovsky menade att människan kunde hantera livets nedgångar bättre om denne hade högre känsla av sammanhang. Den första komponenten för KASAM är *begriplighet* och handlar om hur personen uppfattar och agerar i olika situationer. Detta innebär att en hög grad av begriplighet hos en person gör att intrycken som personen bemöter i olika

situationer anses som förutsägbara. Även i överraskande situationer har personen förmågan att strukturera och förklara dessa händelser på ett begripligt sätt (Antonovsky, 2005). Detta kan kopplas till det som intervjupersonerna understryker, att personen som begått brott ska kunna förstå olika situationer som uppstår och dess konsekvenser. Jennifer betonar ett exempel där hon berättar om en person som har begått ett brott, varit på socialtjänsten och agerat olämpligt i kontakten med socialsekreterare. Detta beteende kan man då analysera tillsammans med personen för att denne ska kunna begripa och förstå vad som låg bakom agerandet och orsaken till situationen. Även om detta exempel tyder på låg begriplighet är tanken att klienten tillsammans med professionella ska öka sin förmåga att strukturera och förklara dessa händelser på ett begripligt sätt (Antonovsky, 2005).

Att strukturera och förstå händelser tillsammans med klienten förknippas till den andra komponenten *hanterbarhet* som omfattar människans inre resurser för att kunna handskas med en situation. Personer ska besitta olika strategier för att kunna hantera situationer som uppstår i livet, lära sig att gå vidare och inte fastna i gamla mönster (Antonovsky, 2005). De flesta av intervjupersonerna såg små förändringar som framgång hos klienterna även om de inte lyckats på alla fronter. Det finns ett starkt hopp hos intervjupersonerna att klienterna efter kontakten ska kunna ha lärt sig att hantera olika situationer även om detta enbart är till en viss del. Desiré nämner att det finns hopp om att klienten efter kontakten lärt sig att gå vidare från kanske inte allt, men någonting i alla fall. Att deras arbete resulterat i att klienten fått nytta av kontakten med frivården. Detta kan kopplas till den sista komponenten som är *meningsfullhet* och syftar på i vilken utsträckning personen anser att livet har en mening. Att de nedgångar som personen utsätts för är värda att ta sig igenom. Detta för att personen ser ett större värde i livet och låter inte problemen omfatta livet som helhet (Antonovsky, 2005). Det handlar om att klienten inte ska se hela livet som ett misslyckande p.g.a. tidigare beteende och handlingar. Intervjupersonerna betonar att det inte är försent att börja om så länge man har självinsikten och viljan till att göra annorlunda. Känsla av sammanhang i relation till klientens situation och vilja till förändring kan sammanfattas med följande citat:

“Den dag du kan känna att du har KASAM, och självinsikt samt att du vill bli annorlunda, det är då du lyckas” (Intervju med Amelie, 2018).

Även om hela arbetet för intervjupersonerna går ut på att se hopp hos sina klienter och kunna förmedla detta, så finns det klienter som varit återkommande i många år. Detta väcker olika känslor hos intervjupersonerna. Alla är enade om att om den professionella rollen påverkas så ska klienten slussas vidare till nästa handläggare, som nämnts i tidigare tema. Dock påpekar Jennifer att klienter som är ständigt återkommande kan påverka hennes arbete till en viss utsträckning. Jennifer menar att det med tiden kan göra att man tappar orken och hoppet då det är samma person som gång på gång ska ha behandling även om denna person väljer att avvika efter en vecka. Begreppet vanmakt kan kopplas till detta exempel. Detta för att vanmakt innebär en känsla av maktlöshet och kan uppstå i relation till en klient där den professionella vill tro att personen kommer att lyckas men ser flera hinder på vägen. Svårigheterna som den professionella ser är alltså större än chanserna att klienten kommer att lyckas. Den professionella vill tro, men ser endast misslyckande och ingen mening med behandling (Thorsén, 2016). Dock

betonar Cina, att även om en klient är återkommande får man aldrig sluta tro för att utan tro blir det ingen förändring. Cina understryker detta med följande citat:

“Om du tänker såhär att många av våra klienter tror inte själva att de kan genomföra en förändring. Om de då möter en handläggare/programledare som också inte tror att de kan göra en förändring då blir det inte bra, för då blir det inte en förändring. En av de viktigaste sakerna är att förmedla hopp till våra klienter och lyckas vi inte göra det så ska vi inte jobba med den klienten” (Intervju med Cina, 2018).

6.5 Samhällets stämpling i relation till självbild

Intervjupersonerna berättade och var eniga i att det finns fördomar gentemot personer som begått brott. Cina berättar att det finns människor som tror att personer som har begått kriminella handlingar inte går att lita på och att dessa personer är farliga. Hon berättar även att människor inte förstår hur hon kan arbeta med personer som agerat olagligt. Enligt Cina möts hon av förakt från andra personer. Jennifer i sin tur berättar att det finns fördomar om att hon i sitt arbete endast möter unga killar med invandrarbakgrund, som hon medger inte stämmer. Enligt Gabriels uppfattning finns det en allmän uppfattning om personer som begått brott. Det märks enligt honom en skillnad på personer som träffat människor som begått brott respektive en person som inte gjort det, vilket har att göra med hur media väljer att framställa personer som begått brott. Dessa fördomar kan enligt stämplingsteorin tolkas som avvikande utifrån samhället. En avvikelse uppstår i samspel mellan en person som anses följa samhällets normer samt regler och en person som avviker från dessa. Det är samhällets syn som avgör hur man ser på kriminalitet och kriminella handlingar och därför anser personer som agerat utifrån samhällets värderingar och normer ha rätten att döma andra personer som exempelvis avtjänat ett fängelsestraff utifrån tidigare handlingar (Lilly, m.fl., 2011). Amelie berättar att hon i mötet med klienten bemöter denne som en människa på ett professionellt sätt men att hon däremot kan ha personliga tyckanden angående olika brott. Amelies åtagande kan kopplas till forskaren Becker (2006) som betonar att det är graden av brottet som kommer att vara avgörande för hur samhället kommer att se på individen. Enligt Becker ses det en skillnad t.ex. på en individ som har rånat en bank och en individ som har betett sig olagligt i trafiken (Becker, 2006). Detta exempel kan förklara Amelies tänk kring olika typer av brott. Amelie berättar att även personer som begått brott kan tycka olika angående olika brott. Hon benämner exempelvis att sexualbrott bland övriga deltagare i verksamheten är minst önskvärda.

Vidare nämner Lilly, Cullen och Ball (2011) att ett stämplingsteoretiskt åtagande är att fängelset bidrar och leder till att det skapas en kriminell identitet hos flera personer än vad det botar. Detta förstärker även Jennifer som anser att korta fängelsestraff, särskilt mot unga, inte är av effekt utan snarare motsatsen. Detta för att fängelsestraff, oavsett fängelsetid, leder till en stämpling som kvarstår i många år. Men hon medger också att det finns unga som begår brott och ser korta fängelsestraff som något positivt då de kommer bort från all press och hot som de kan uppleva. Dock anser Jennifer att fängelsestraff är ineffektivt på unga, då det på lång sikt stämplar personen i negativ bemärkelse. Jennifers resonemang kan kopplas till det som Lilly m.fl. (2011) skriver om, alltså om begreppet sekundär avvikelse som till skillnad från primär avvikelse innebär att samhället upptäckt och reagerat på personens handlingar och stämplat dessa som avvikande.

Författarna Lilly m.fl. (2011) nämner att personen är medveten om de normer som råder i samhället men bryter ändå mot dessa. Detta är något som författarna även betonar, att personens liv förändras drastiskt efter att samhället har reagerat på det avvikande beteendet. Efter samhällets reaktion ökar risken till att personen med det avvikande beteendet börjar även se sig själv som kriminell och avvikare, även så kallat självuppfyllande profetia (Lilly, m.fl., 2011). Att en person som begått kriminella handlingar kan se sig själv som kriminell och avvikare kan stärkas av forskningen genomförd av Moore m.fl. (2018). I studien framkom att deltagarna som ingick i undersökningen delade samt accepterade omgivningens stereotypiska bild av hur en kriminell bör bete sig och vara. Detta i sin tur ledde till att personerna som hade begått kriminella handlingar förväntade sig att bli diskriminerade. Många accepterade dessa stereotyper och självstigmatiserade sig (Moore m.fl. 2018). Detta förstärker Cina genom att berätta att många klienter ser ner på sig själva, precis som att det står i pannan på dem att de är kriminella. Detta för att de tror att de betar sig på ett sätt som gör det möjligt för omgivningen att märka och avgöra om denne är kriminell eller inte, ett exempel är sättet de går på, klär sig, ser ut och deras kroppsspråk i helhet. Detta kan kopplas till Goffman (2011) som benämner att människan har olika identiteter. Den faktiska identiteten är personens ursprungliga identitet samtidigt som det i samspel med andra människor uppstår en tillskriven identitet som omfattar olika förväntningar som omgivningen har på en i sociala sammanhang (Goffman, 2011). Louise, Jennifer och Desiré betonar att många av deras klienter hatar sig själva, och inte ser sig kapabla till att göra något rätt. De saknar respekt för sig själva. Enligt dem så upplever många klienter att det finns en tanke om att leva ett lagligt liv, men ser sig själva fortfarande som kriminella vilket de även tror samhället gör.

Ovanstående stycke kan förknippas med den tillskrivna identiteten. Enligt Repstad (2005) kan den faktiska samt den tillskrivna identiteten hamna i strid med varandra. Denna strid kan leda till att personen inte känner en samhörighet till samhället vilket i sin tur kan leda vidare till att personen isolerar sig själv och har en destruktiv självbild. Anledningen till denna destruktiva självbild är att personen känner sig ovärdig och osäker i sociala sammanhang (Repstad, 2005). Dock kan denna destruktiva självbild bero på vilken personlighet man har. Enligt Louise är det vanligt förekommande att arbeta med personer som har antisocialpersonlighetsstörning och som därför har svårt att se sin egna del och roll i de konsekvenser då de inte har insikt om deras handlingar och problematik. Forskningen av Moore m.fl. (2018) förstärker detta, då studien visade på att deltagarna som hade låg självkänsla, psykisk ohälsa samt antisociala egenskaper lättare accepterade stereotyper om brottslingar och stigmatiserade sig själva (Moore m.fl. 2018). Denna destruktiva självbild kan även kopplas till forskning gjord av Chui och Cheng (2013) som säger att deltagarna i studien hade en negativ syn på sig själva. Deltagarna ansåg sig inte som önskvärda vilket har en negativ påverkan på deras identitet samt på deras återintegrering i samhället, då de kände att omgivningen inte ger dem en ärlig andra chans (Chui & Cheng, 2013).

Att samhället och omgivningen kan ha svårt att ge personer som begått kriminella handlingar en andra chans understryks med följande citat:

“Om tanken är att man ska skicka in personer i fängelse och låsa och kasta bort nyckeln så ger man inte en öppning. Alla har rätten att komma tillbaka till samhället. Många gånger tror jag man tänker att man inte har rättigheten att få komma tillbaka. Att man har brustit så

pass mycket så att man inte är värd en andra chans” (Intervju med Louise, 2018).

Denna misstro och tanke om att man inte är värdig en andra chans betonar Jennifer genom att berätta att hennes klienter blivit stoppade och förföljda av polisen många år efter att ha avtjänat ett straff. Detta uttalande förstärks av Sarnecki och Sivertsson (2013) som i sin studie nämner att personer som begått kriminella handlingar behandlades med misstänksamhet trots att det gått flera år efter det avtjänade straffet, ett exempel är polisens fortsatta övervakning (Sarnecki & Sivertsson, 2013). Denna misstro samt dessa fördomar som råder i samhället försvårar den moraliska karriären som Goffman (2011) benämner. Den moraliska karriären innebär att stigmatiserade personer försöker anpassa sig till sociala sammanhang (Goffman, 2011). Ett citat som förstärker svårigheterna att passa in i sociala sammanhang för en person som har begått brott är följande:

“Är man medveten om att det kan vara svårt att sitta på en middagsbjudning, då kanske man inte slänger ut att de senaste 4 åren har jag suttit i fängelse. Ska man återintegreras i en normal vardag då kan det ju vara något som är av ett bekymmer om man har en annan bakgrund än de flesta andra. Man får på något sätt komma till lags med att berätta till folk att man har en annan bakgrund, kanske haft ett missbruk eller suttit i fängelse. Jag tror det kan påverka självbilden väldigt mycket. Att man känner att ‘jag inte hör hemma bland vanliga Svenssons’” (Intervju med Gabriel, 2018).

6.6 Ett helhetsperspektiv

Våra intervjupersoner medger att ovanstående teman är viktiga faktorer som kan både ses som hinder och möjligheter för individens återintegrering i samhället. Dock är alla intervjupersoner enade om att det krävs flera faktorer än bara en för att lyckas att leva ett lagligt liv i samhället. Därför menar intervjupersonerna att ett helhetsperspektiv är av vikt för att se hela individen och fånga upp denne på flera fronter. Våra intervjupersoner berättar om den samverkan de har med olika instanser i samhället exempelvis socialtjänsten, Krami, psykiatrin, LARO-mottagningen, och arbetsförmedlingen. Enligt våra intervjupersoner är det av vikt att verksamheter samverkar mellan varandra och fångar upp personen som har begått kriminella handlingar innan skadan är skedd. Cina berättar att det behövs tidigare insatser från olika verksamheters sida då klienter som kommer till frivården redan ägnat sig åt kriminella handlingar ett tag. Enligt Cina är frivården någon form av slutstation för personerna som begått brott då många haft problem i skolan och/eller hemma och dessutom varit i kontakt med socialtjänsten ett flertal gånger. Detta betonar även Louise som säger att kriminalvården ständigt försöker arbeta återfallsförebyggande vilket kan försvåras om samverkan mellan olika aktörer brister. Louise var en av alla intervjupersoner som betonade vikten av att alla instanser i samhället måste agera och samverka på ett tidigt stadie. Louise lyfter psykiatrin som ett exempel och berättar att det är svårt att få rätt hjälp i rätt tid. Louise menar att utredning och eventuellt medicinering bör ske snabbare. Om detta inte sker kan det motverka klientens återintegrering då denne inte får rätt hjälp inom rätt tid vilket ökar risken för återfall i brott. Våra intervjupersoner betonar att motivation är av vikt för en förändring hos individen men för att upprätthålla denna motivation krävs det stöd och hjälp från olika instanser som arbetar mot samma mål. Våra intervjupersoner anser att i de fall där det

förekommer en bra samverkan mellan aktörerna är av positiv effektiv på klientens återintegrering. Jennifer betonar genom att säga följande:

“Det finns inget som är så tillfredsställande som att sitta på ett stormöte med klienten där klienten känner sig viktig och sedd” (Intervju med Jennifer, 2018).

Helhetsperspektivet diskuteras av Carlsson (2014). Helhetsperspektivet är, enligt Carlsson, viktigt för att kunna förstå individens handlingar utifrån olika faktorer samt olika perspektiv. Enligt Carlsson (2014) kan personer som har utfört kriminella handlingar se olika fördelar med ett lagligt liv. Dessa fördelar kan handla om strävan efter stabilitet, ett familjeliv samt ett arbete (Carlsson, 2014). Dessa fördelar genomsyrar tidigare teman. Dock nämner våra intervjupersoner som tidigare nämnt att det krävs mer än en fördel för att åstadkomma en förändring. Carlsson (2014) menar att ovanstående nämnda fördelar nödvändigtvis inte behöver vara vändpunkter i personens livsstil utan en hjälpande hand för att inte återfalla i brott. Med detta menar Carlsson (2014) att det behövs fler aspekter för att personen ska kunna komma ur den kriminella banan, exempelvis är strukturella möjligheter samt resurser av betydande vikt (Carlsson, 2014). Detta kan kopplas till det som våra intervjupersoner tidigare har sagt nämligen att alla instanser i samhället måste agera och samverka på ett tidigt stadium för att fånga upp och ge klienten rätt hjälp inom rätt tid. Därför betonar Carlsson (2014) att ett helhetsperspektiv handlar om flera olika förändringar som möter varandra och som kan leda till bättre rutiner och självbild hos den person som begått kriminella handlingar. Med detta menas att alla förändringar är av vikt och inte endast en specifik förändring. Det är en sammanvävning av dessa förändringar som gör att man kan förstå personen som tidigare har begått brott (Carlsson 2014).

7.0 Slutdiskussion

Slutdiskussionen kommer att omfattas av diverse slutsatser från ovanstående resultat och analysdel. En sammanvävning av olika resonemang i förhållande till forskning och teoretiska utgångspunkter kommer att presenteras för att besvara forskningsområdets syfte och frågeställningar.

Syftet med detta arbete var att undersöka professionellas syn på hur återintegreringen ser ut för personer som utfört kriminella handlingar och som påföljd av dessa handlingar suttit i fängelse. För att ta reda på denna huvudfråga valde vi att analysera och problematisera vilka möjligheter respektive hinder personer som utfört kriminella handlingar kan bemöta när de ska bli en del av samhället på nytt. För att besvara denna huvudfråga som forskningsområdet avser låg följande frågeställningar till grund: Hur ser återintegreringen ut i samhället för personer som har suttit i fängelse? samt vilka möjligheter och hinder har personer som befunnit sig i kriminalitet till att återanpassa sig i samhället efter att ha suttit i fängelse? Fokus i detta arbete låg på de professionellas roll och synsätt på hur återintegreringen kan se ut för personer som har suttit i fängelse i relation till vilka hinder och möjligheter de professionella själva uppfattar kan finnas för dessa personer.

För att besvara syftet och frågeställningarna utifrån de professionellas syn har sex kvalitativa intervjuer utförts. Fem av sex intervjuer omfattade personer som

arbetar inom frivården i olika städer i Skåne, och varav en tillhör verksamheten Krami i en stad i Skåne. De kvalitativa intervjuerna var i semistrukturerad form. Detta för att ge oss forskare en djupare förståelse kring forskningsområdet. Förförståelsen för denna uppsats var att återintegreringen såg olika ut för varje person. Det har funnits motstridiga åsikter hos oss - där kriminalitet, sett som en helhet, som inneburit att alla som suttit i fängelse ingått i samma kategori. Dock har det också funnits en reflektion kring att graden av brottets grovhet är avgörande för hur samhället ställer sig till personen som utfört brottet. Detta i sin tur kan påverka återintegreringens möjligheter för personen.

Utifrån det resultat som har presenterats är kontakten med Krami frivillig. Detta kan kopplas till ovanstående stycke som betonar att personen har ett eget ansvar. Krami har ingen handlingsförmåga som kan tvinga personen till att delta i Krami. Däremot finns det en enad åsikt bland våra informanter från frivården att kontakten med frivården inte är frivillig. Anledningen till detta är för att frivården har en kontrollerande roll och det ingår i deras arbete att följa verkställighetsplaneringar som bland annat förklarar hur personens återintegrering ska se ut efter frigivning. Personen som suttit i fängelse är skyldig till att sköta kontakten med frivården. Det är frivårdsinspektören som bedömer hur frekvent kontakten med klienten kommer att vara. Frivårdskontakten innebär maktpositioner som omfattar både en individ- och samhällsnivå. Frivården utgör ett sammanhang som skapar olika maktpositioner och positionerar klienten i ett underläge (Foucault, 2002). Om kontakten inte sköts finns övervakningsnämnden som bestämmer vidare om vilka konsekvenserna kan bli vid uteblivna besök. Detta innebär att övervakningsnämnden ligger på en strukturell nivå då den omfattas av lagar och regler som avgör och beslutar om vilka konsekvenser klientens handlingar kommer att ha vid avvikelser i kontakt med frivården. Denna strukturella makt, menar Thorsén (2016), är en begränsning i människans fria vilja och betonar människans skyldigheter respektive rättigheter (Thorsén, 2016). Däremot finns det, enligt våra informanter, klienter som är motstridiga till denna kontakt även om den är obligatorisk. Detta för att många klienter har ett myndighetsförakt där klienterna upplevt att myndigheter vid tidigare tillfällen svikit dem. Detta kan förklara varför klienter vägrar att ta emot hjälp. Att neka hjälp försvårar återintegreringen för personerna men samtidigt de professionellas dagliga arbete.

Våra intervjupersoner medger att de arbetar med att förändra tankemönster och värderingar. Detta kan vara till personens fördel vid återintegrering - att vilja göra en förändring. Det finns personer som är positivt inställda till kontakten med frivården och vill ta emot all hjälp som finns för att kunna leva ett lagligt liv. Det dagliga arbetet inom frivården görs mellan fyra väggar. Detta innebär att frivården inte har en kontroll ute i samhället för att minska risken för återfall. Dock menar Svensson (2001) att denna "bristande kontroll" inte behöver vara av negativ effekt. De klienter som träffar sin övervakare i en större utsträckning upplever kontakten med frivården som mer positiv än de personer som inte träffar sin övervakare lika ofta (Svensson, 2001). Däremot kan övervakningen kompletteras med en lekmannaövervakare som innebär en person som är med i sociala sammanhang ute i samhället. Detta kan främja återintegreringen, då det hindrar att personer isolerar sig samt för att motivera dem till att ha myndighetskontakt och hålla sig borta från brott.

Viktiga faktorer för att hålla sig borta från kriminalitet, enligt våra

intervjupersoner, är att ha ett arbete och behålla det samt ha ett boende. Dock är boende ett krav i kontakten med Krami. Forskning visar att det finns en bostadslöshet bland personer som suttit i fängelse (Begler & Holmberg, 2001). Denna forskning innebär att alla personer inte har samma förutsättningar till hjälp för att återintegrera sig i samhället, då de inte uppfyller Kramis krav. Samtidigt som våra intervjupersoner från frivården berättar att boende är en viktig faktor för återintegrering så ingår inte det i deras arbetsuppgifter att lösa boendefrågan. De kan hänvisa till andra kontakter, ex. socialtjänst. Trots detta, så svarar ungefär 99% av klienterna som inte har ett stadigt boende - att ett boende hade minskat risken till att återfalla i brott och gett dem en stadig grund. Våra informanter medger att verkställighetsplaneringar för alla klienter som ska frigges omfattar boendefrågan - alltså vad händer efter fängelse? Klienterna som inte deltagit under planeringar samt nekat stöd har därför andra boendeförutsättningar vid frigivning.

Både frivården och Krami samarbetar med arbetsförmedlingen, dock har Krami en tätare kontakt. Att etablera sig på arbetsmarknaden är av vikt för att förändra sin livsstil och även en möjlighet för återintegrering. Detta lyfter även forskning som säger att det krävs arbete och boende för att bryta en destruktiv livsstil som inneburit kriminella handlingar (Sarnecki och Sivertsson, 2013). Dock berättar våra informanter att personer som har begått brott inte står högst upp på prioriteringslistan hos arbetsgivare. Detta förtäljer även forskning som visar att 11 av 16 personer ansåg att det var svårt att byta livsstil samt skaffa sig en laglig sysselsättning pga. att arbetsgivaren avvisade dem. Avvisandet grundade sig i personernas tidigare handlingar (Chiu & Cheng, 2013). Annan forskning som styrker detta säger att personer som har utfört kriminella handlingar hamnade på fjärde plats av fem möjliga gällande etablering på arbetsmarknaden (Graffam m.fl., 2008) Våra intervjupersoner betonade att det finns liknande upplevelser bland klienterna där de känt sig avvisade p.g.a. deras förflutna. Våra intervjupersoner medgav att ett belastningsregister var en belastning eller ett hinder för att återanpassa sig i samhället. Däremot fanns det en delad åsikt kring graden av belastningsregistrets påverkan. Med detta menade vissa av våra informanter att det är individuellt i vilken utsträckning belastningsregistret påverkar beroende på vilket brott personen gjort och att det finns arbetsgivare som vill ge personer en andra chans. Dock finns det forskning som motsäger detta då en studie visar att människor som begått brott nekats och/eller förlorat sitt arbete på grund av deras belastningsregister (Sarnecki & Sivertsson 2013). Att människor som begått kriminella handlingar tenderar till att ha svårigheter i att etablera sig på arbetsmarknaden, samt återintegrera sig märks då forskning visat att den vanligaste försörjningskällan bland personer som begått brott var socialbidrag, och kunde i vissa fall kompletteras med annat, t.ex. svartarbete eller kriminalitet. Förklaringen till detta kan vara att personen dels inte får möjligheten till att arbeta, men också att de är så exkluderade från arbetsmarknaden så att de inte ser ett värde i att ha ett lagligt arbete (Begler & Holmberg, 2001). Att etablera sig på arbetsmarknaden med en kriminell bakgrund i bagaget kan medföra svårigheter. Det är dock inte helt omöjligt att lyckas även om förutsättningarna ser olika ut - mycket handlar om vilken inställning man själv har till att åstadkomma ett lagligt liv, enligt våra informanter.

Vilken inställning personen har till förändring kan ha och göra med det sociala nätverket och dess betydelse. Men också den sociala kontrollen. Alltså, för att personen ska se möjligheter till etablering och möjligheter till att lyckas är det

därför av vikt att personen utvecklat sociala band till samhället. Att personen känner en samhörighet till samhället är av vikt för personens återintegrering. Det är också av vikt att personen omringas av människor med bra värderingar, då det kan påverka personens handlingar och synsätt (Laub & Sampson, 1993). Att ha ett prosocialt nätverk - alltså ett nätverk där inga kriminella handlingar och värderingar förekommer är av betydelse, enligt våra informanter, för att personen ska lyckas och inte återfalla i brott. Våra informanter betonar att ett socialt nätverk är viktigt eftersom återintegreringen försvåras om personen är själv och inte har ett positivt socialt nätverk. Detta förstärker även Lilly m.fl. (2011) som betonar att betydelsefulla personer som människan har i sin närhet och som personen har utvecklat ett band till kan genom sina förväntningar på människan påverka personens handlingar och tankesätt (Lilly, m.fl, 2011).

En av våra informanter berättar att personer som har ett prosocialt nätverk har helt andra förutsättningar till att leva ett lagligt liv utan återfall i brott. Detta i jämförelse med människor som inte har det och som ägnar sig åt kriminalitet. Dock menar en annan informant att om umgänget ägnar sig åt kriminella handlingar är risken stor att klienten återfaller i brott, vilket tyder på en låg social kontroll. Forskning visar att flera personer hade en tanke om att hålla sig borta från kriminalitet och påbörja ett lagligt liv vid frigivning, men har sedan fallit tillbaka till sitt kriminella umgänge (Begler & Holmberg, 2001). En möjlig förklaring till återfall där personen inte ser möjligheter till återintegrering kan bero på att dessa personer endast känner sig accepterade av likasinnade (Rydén-Lodi, 2008). Detta tyder på att personen som väljer att avvika och leva i samma kriminella mönster känner sig exkluderad av det lagliga samhället, vilket ökar återfallsrisken. En person som däremot har utformat dessa band i form av delaktighet till samhället värdesätter gemenskapen och etableringen som i sin tur kan minska risken till kriminella handlingar (Lilly, m.fl, 2011). Dock menar våra informanter på att det finns människor som väljer att leva kriminellt även om de har ett bra socialt nätverk samt mycket stöd, vilket kan vara på grund av att det sociala nätverket inte värdesätts. Detta motsäger forskning i viss utsträckning som säger att individer som i tidigt skede kunnat lämna den kriminella livsstilen har haft bättre uppväxt och stadigare relation till föräldrar som visat engagemang i deras utbildning, än de som fortsatt på den kriminella banan (Rydén-Lodi 2008). Samtidigt finns det forskning som tyder på att närstående personer tar avstånd från den personen som begått kriminella handlingar, då dessa handlingar har påverkat närstående i en negativ utsträckning. Dock hjälper inte frivården till med det sociala nätverket, p.g.a. sekretess. Forskning visar att det är vanligt förekommande att det sociala nätverket är ett område som frivården håller sig utanför (Begler & Holmberg, 2001). Dock är det sociala nätverket enligt våra informanter av stor vikt för att personen ska återanpassa sig i samhället. Det kan vara av positiv effekt och ses som en resurs för att personen ska kunna hantera olika svårigheter i livet (Antonovsky, 2005). Däremot betonar en av våra informanter att personen ska se sitt egna ansvar i sina handlingar oberoende vem som finns i personens nätverk. Alltså, att personen ska kunna agera rätt oavsett vilket umgänge som omringar denne

Att personen ska kunna agera rätt oavsett vilka man omringas av leder in på individens enskilda motivation och vilja. Enligt våra informanter är den egna motivationen och viljan av störst betydelse för återintegreringen. Det är motivationen och viljan som avgör vilka möjligheter man ser i återintegreringen samt vilka hinder man är villig att överkomma. Dock är det professionellas

ansvar, enligt en av våra informanter, att möta personen vart denne befinner sig i livet i den specifika stunden. Våra informanter berättar att deras arbete handlar om att arbeta med personernas tankesätt samt deras eftertänksamhet för att personerna ska kunna förstå vilka konsekvenser deras handlingar kan ha. Genom att bryta destruktiva mönster förmedlas hopp och motivationen upprätthålls. Dock medger våra informanter att andra faktorer kan ses som en hjälpande hand för återintegreringen men dock måste förändringen och viljan komma inifrån. Genom att arbeta med tankesätt ökar självkontrollen som avgör om personen kommer att begå kriminella handlingar eller inte. Genom att styra självkontrollen är risken mindre att personen tänker kortsiktigt samt styrs av impulser (Lilly, m.fl., 2011). Forskning visar att en av anledningarna till att personer begått brott är p.ga. spänning (Rydén-Lodi, m.fl., 2005). Att kunna begripa och hantera olika situationer kan minska risken för återfall i brott då personen genom kontakten med professionella kan öka sin förståelse för varje handling samt tillgodogöra sig olika strategier för hur denne ska agera i överraskande situationer. Detta är ett sätt som ska få personen att gå vidare och inte hamna i gamla mönster, vilket ska resultera i att personen känner en meningsfullhet och att de specifika problemen inte ska omfatta livet som helhet (Antonovsky, 2005). En av våra informanter berättar att begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet skapar en känsla av sammanhang och menar att då en person känner en känsla av sammanhang - det är då denne lyckas att förändra sin livsstil.

Dock kan samhällssynen på personer som har utfört kriminella handlingar och därför suttit i fängelse vara ett hinder för återintegreringen. Det finns enligt våra informanter en allmänt negativ syn på personer som begått brott då dessa personer anses som t.ex. farliga, mindre värda och att de genom sina kriminella handlingar brutit till den utsträckning att de inte anses vara värda en andra chans. Personer som begått kriminella handlingar har avvikit från normen och ses därför som avvikare i relation till människor som inte begått brott. Vidare menar stämplingsteoretiker att fängelset bidrar och leder till att det skapas en kriminell identitet hos flera personer än vad det botar. (Lilly, m.fl., 2011). Detta styrks av en av våra informanter som nämner att fängelsestraff för unga är ineffektivt då det på lång sikt påverkar personens möjligheter i samhället där de får en stämpling som kvarstår i många år. Risken finns då att personen ser sig själv som kriminell då samhället reagerat på personens handlingar (Lilly, m.fl., 2011). Att en person som begått kriminella handlingar kan se sig själv som kriminell och avvikare stärks av forskning som förmedlar att personer som begått kriminella handlingar har accepterat omgivningens stereotypiska bild av hur en kriminell bör bete sig och vara (Moore m.fl. 2018). Flera av våra informanter berättade att många klienter ser ner på sig själva, precis som att det står i pannan på dem att de är kriminella. Dessa uppfattningar är en del av den tillskrivna identiteten som omfattar olika förväntningar som omgivningen har på en i sociala sammanhang (Goffman, 2011). Dock kan den tillskrivna identiteten hamna i strid med personens ursprungliga identitet vilket kan leda till att personen inte känner samhörighet till samhället. Konsekvensen av denna exkludering bidrar till en destruktiv självbild där personen känner sig ovärdig samt osäker i sociala sammanhang (Repstad, 2005). Forskning tydde på att personer som begått kriminella handlingar ansåg sig inte som önskvärda i samhället vilket har en negativ påverkan på deras identitet samt på deras återintegrering i samhället, då de kände att omgivningen inte gav dem en ärlig andra chans (Chui & Cheng, 2013). Detta tyder då på att samhällssynen och omgivningens fördomar kan minska en persons förutsättningar för återintegrering, då denne inte anses vara värdig en

andra chans. Dock ser förutsättningarna för återintegreringen olika ut. Detta medger våra informanter men även Becker (2006) som säger att det är graden av brottet som kommer att vara avgörande för hur samhället kommer att se på individen. Det är en skillnad t.ex. på en individ som har rånat en bank och en individ som har betett sig olagligt i trafiken (Becker, 2006). Alltså är slutsatsen att samhällets olika fördomar samt förväntningar har en påverkan på personer som har suttit i fängelse och deras möjligheter till återintegrering. Det finns två alternativ - att personen kvarstår i sin kriminella livsstil, eller får en andra chans av samhället. Dock är det inte personen själv som avgör hur samhället kommer att reagera eller bemöta denne.

De enskilda faktorerna nämligen, professionellas roll och arbete, arbete och boende, motivation och vilja, socialt nätverk, samt samhällssynen ses enligt våra informanter som viktiga faktorer som kan antingen gynna eller hindra individens återintegrering i samhället. Dock är alla intervjupersoner enade om att det krävs flera faktorer än bara en för att lyckas att leva ett lagligt liv i samhället. Det är därför viktigt med ett helhetsperspektiv för att se hela individen och fånga upp denne på flera fronter. För att lyckas fånga upp personen på flera fronter är det av vikt att verksamheter samverkar mellan varandra i tidigt stadie innan skadan är skedd. Kriminalvården arbetar återfallsförebyggande som kan försvåras om samverkan mellan olika aktörer brister. Det handlar, enligt våra informanter, om att få rätt hjälp i rätt tid för att främja återintegreringen och minska risken i brott. Ovanstående faktorer behöver inte ses som vändpunkter i personens liv utan som ett hjälpmedel för att inte återfalla i brott. Med detta menas att fler aspekter behövs för att personen ska kunna komma ur den kriminella banan, exempelvis är strukturella möjligheter samt resurser viktigt (Carlsson, 2014). Att möta klienten utifrån flera aspekter omfattar ett helhetsperspektiv vilket tyder på att alla förändringar är av vikt och inte endast en specifik förändring. Det är en sammanvävning av dessa förändringar som gör att man kan förstå personen som tidigare har begått brott (Carlsson 2014). En slutsats är att återintegrering handlar om en sammanvävning av olika faktorer i personens liv där samverkan mellan olika instanser, redan vid tidigt stadie, är av vikt för att främja personernas möjligheter i samhället till att kunna leva ett lagligt liv.

Referenser

- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. 2. utg. Stockholm: Natur och kultur
- Becker, H. S. (2006), Utanför. Avvikandets sociologi. Lund: Arkiv förlag.
- Berman, A. H., & Farbring, C. Å. (red.) (2010). *Kriminalvård i praktiken: strategier för att minska återfall i brott och missbruk*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Carlsson, C. (2014). Continuities and changes in Criminal Careers. Stockholms Universitet: Institutionen för kriminologi.
- Chui, W. H., & Cheng, K. K.-Y. (2013). The Mark of an Ex-Prisoner: Perceived Discrimination and Self-Stigma of Young Men after Prison in Hong Kong. *Deviant Behavior*, 34(8)
- Foucault, M. (2002): *Sexualitetens historia*, Göteborg: Daidalos
- Gassne, J. (2008). *Salutogenes, Kasam och socionomer*. Lund : Lunds universitet, 2008
- Goffman, E. (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. 3. uppl. Stockholm: Norstedt
- Graffam, J., Shinkfield, A.J., & Hardcastle, L. (2008) *The perceived employability of ex-prisoners and offenders*. Deakin University, Burwood, Victoria, Australia.
- Holmberg, S., & Begler, A. (2001). *Från anstalt till livet i frihet. [Delrapport 2], Efter muck*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)
- Håkansson, A. (2017) Fler riskerar att återfalla i brott. *SVT Nyheter*.
Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/forskare-hinder-pa-arbetsmarknaden-kan-gora-att-fler-aterfaller>
- Krami, (u.å. a) Tillgänglig: <https://www.krami.se/om-krami/>
Hämtad: 2018-11-20
- Kriminalvården, (u.å. a) Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/>

Hämtad: 2018-11-15

Kriminalvården, (u.å. b) Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/villkorlig-frigivning/>

Hämtad: 2018-11-15

Kriminalvården, (u.å. c) Tillgänglig:

<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/verkstallighetsplan/>

Hämtad: 2018-11-15

Kriminalvården, (u.å. d) Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/frivard/lekmanaovertakare/>

Hämtad: 2018-11-15

Kriminalstatistik - Återfall i brott. (2015) Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Lilly, J. R., Cullen, F. T. & Ball, R. A. (2011). *Criminological theory: context and consequences*. 5th ed. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications

Moore, K. E., Milam, K. C., Folk, J. B., & Tangney, J. P. (2018). Self-stigma among criminal offenders: Risk and protective factors. *Stigma and Health*, 3(3)

Repstad, P. (2005). Sociologiska perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete . 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Rydén-Lodi, B. (2008). *Lyckas mot alla odds: protektiva faktorer i upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet.* Stockholm : Stockholms universitet, 2008

Rydén-Lodi, B., Stattin, H. & Klinteberg, B. (2005). *Återfallsförbrytare - vilka var de?: några bakgrundsfaktorer inverkan på återfall i brott* . Norrköping: Kriminalvårdsstyr.

Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1993). *Crime in the Making: Pathways and Turning Points through Life.* Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Sarnecki, J., & Sivertsson, F. (2013) *Att bryta en kriminell livsstil- Livshistorier från "The Stockholm Life- Course Project"*. Kriminalvården, Norrköping.

Scott, T. (2010) "Offender Perceptions on the Value of Employment", The Journal of Correctional Education, vol. 61(1)

Svensson, K (2001). *I stället för fängelse?: en studie av vårdande makt, straff och socialt arbete i frivård*. Lund: Univ., 2001

Thorsén, H (2016). *Människosyn och etik*. 3. uppl. Stockholm: Remus

Genomförda intervjuer

Intervju med Amelie 2018-11-28

Intervju med Cina 2018-11-30

Intervju med Jennifer 2018-11-30

Intervju med Desiré 2018-11-12-03

Intervju med Gabriel 2018-12-06

Intervju med Louise 2018-12-13

BILAGA 1

Intervjuguide

1. Hur länge har du arbetat inom din verksamhet?
 2. Berätta hur arbetet inom verksamheten fungerar?
 3. Vad händer efter avtjänat straff i anstalt/fängelse?
 4. Hur ser uppföljningen ut?
 5. På vilket sätt får klienterna ta del av information om ert arbetssätt?
 6. Hur anpassar ni ert arbete efter varje klient?
 7. Vilken syn har era klienter på kontakten med er?
 8. Hur arbetar ni för att en person som har begått brott ska bli en del av samhället igen?
 9. Hur arbetar ni med klienter som har en motvilja?
 10. Enligt dig, vad grundar sig denna motvilja i?
 11. Hur ser klienternas livssituation ut efter avtjänat straff?
 12. Vilka faktorer anser du vara av vikt för att personen ska kunna förändra sin livssituation?
 - **Familj/vänner**
 - Vilken roll anser ni att det sociala nätverket har för att personen inte ska återfalla i brott?
 - Hur upplever ni att personernas sociala nätverk fungerar?
 - Vilken relation har ni till personernas sociala nätverk?
- Arbete**
Svårigheter? Belastningsregister?
- **Boende**
 - **Rutiner**
 - **Övrigt?**
12. Enligt dig, vilken förändring är av störst vikt för att personen ska leva ett lagligt liv?
 13. Vilka är de svåraste motgångarna en person möter som vill leva lagligt efter att ha avtjänat ett straff?

14. Vilka svårigheter möter du när du arbetar med personer som har avtjänat ett straff?
15. Hur ser samarbetet med andra myndigheter ut?
16. Vilket stöd erbjuds från andra myndigheter?
17. Vad tror du professionella hade kunnat/borde göra annorlunda för att främja möjligheterna för att personen ska kunna ändra sin livsstil?
18. Hur viktigt tror du att myndigheternas stöd är för personer som avtjänat ett straff?
19. Vad anser du vara viktigt för att personen inte ska återfalla i brott?
20. Vilka fördomar anser du finnas gentemot personer som har avtjänat ett straff?
21. På vilket sätt anser du att dessa fördomar påverkar klienternas egna självbild och förmåga till förbättring?